

Tenholahden kylän tarinoita vuosikymmenten takaa

– Mikkeliiläisen pikkukylän elämästä 1960- ja 1970-luvuilla

Arto Tiihonen, osa 2.

”Ja sitten – ei tapahtunut mitään”. Tarkkailuun enemmän aikaa.

Lapsuus ja nuoruus 1960- ja 1970-lukujen Mikkeliissä ja sen maalaiskunnassa oli toisenlaista kuin nykyään täällä pääkaupunkiseudun lapsilla ja nuorilla, kun harrastuksia on yllinkyllin tarjolla. Silti en muista, että olisimme koskaan sanoneet ”ei ole mitään tekemistä”. Tekemistä olikin varsin paljon, mutta aika vähän kylläkin ”tapahtui”. Elämä oli tavallista ja tapahtumatonta, jos tapahtumilla tarkoitetaan jotain yllätyksellistä tai erikoista. Kylällämme ei juurikaan vierailut ulkopuolisia eikä sinne pussinperälle eksynyt läpikulkijoita. Meillä ja naapureissa kävi toki vieraita, mutta nekin me suurin piirtein tunsimme tai tiesimme. Joskus romaninaiset kävivät myymässä pitsiliinoja, kiertävä huonekalukauppias, keinosiementäjä kuplavalokkareillaan tai FIAT 127:llään olivat postimiehen ja maitoauton lisäksi ainoat vierailijat ja Romon Antti, joka myi lehtitilauksia. Antti muuten istui meillä joskus useita tuntejakin jutustellen isän ja äidin kanssa. Muistaakseni hän oli entinen poliisi ja isän tuttu jo kaukaa. Näiden lisäksi näimme Koivikon koulukodin kasvatteja karkumatkoillaan, jotka suuntautuivat kyläämme, josta pääsi kaupunkiin tai ainakin sitä saattoi yrittää.

Tuskun kaupalla saattoi nähdä tuntemattomampiakin ihmisiä, vaikka kyllä me kasvoilta tunsimme myös tuskulaiset ja Karjalanharjun asukkaatkin, vaikka harvoja moikkasimme. Vanhempani toki tunsivat heitä paremmin. Kerran kaupalla kävi vähän sellainen maalaiset-kaupunkilaiset episodi, kun minua vuotta vanhempi poika, jonka tiesin, mutten tuntenut, tuli ärhentelemään kaupan pihalla. Olin ostanut viidenpennin tikkarin, joka oli suussani tullessani kaupasta ulos. Tällä ”keikarilla” oli kymmenen penniä maksanut tikkunekku, jota hän leuhkasti pyöritteli suussaan. En kiinnittänyt siihen mitään huomiota, joten hän päätti kaiketi isompana elvistellä – ehkä silloin sanottiin ”lesottaa” - tikkunekullaan ja työnsi naamaansa lähemmäs ja kun en vieläkään reagoinut mitenkään, hän tarttui rinnuksiini. Otin häntä leuasta kiinni ja nostin aika reippaasti päätä taaksepäin, jolloin tikkunekku lennähti hiekalle. No, se oli pilalla se kymmenen pennin tikkari. Kiusaajaltani pääsi itku. Minä en jäänyt lohduttelemaan, vaan nostin kauppakassin pyörän sarveen ja polkaisin kotiin päin. Sen jälkeen sain olla rauhassa tikkarin kanssa tai ilman.

Kovin kummoisia tapahtumia kylällä ei siis koettu ellei sellaiseksi lueta jo aiemmin kuvailemiani heinätalkoita, jolloin näimme jos jonkinlaista sakkia. Kun Tuhkalaisen torppa paloi, niin silloin kylälle tuli paloautojen perässä melkomoinen joukko kaupungin nuoria, mutta se oli siis vain se ainut kerta. Tulipaloja on harvoin ja niin myös luonnonmullistuksia, joista täytyy kuitenkin mainita kylällämme riehuneet pyörremyrskyt, joiden seurauksena metsää kaatui melko paljon - vuosi taisi olla 1972 tai 1973. Sen muistan, että pyörremyrskyn tai trombin seurauksena Tuhkalaisen pihakoivu katkesi keskeltä kahtia, nousi ilmaan ja putosi maahan. Ilma oli aurinkoinen eikä edes oikeastaan tuullutkaan. Sitä kyllä ihmettelimme siinä heinätöiden taukoa viettäessämme. Myöhemmin samalla seudulla riehuivat myrskyt laajemminkin, metsää kaatui hehtaaritolkulla ja lentoaseman lentokonehallin kattokin nousi pyörteen mukana ilmaan. Meidänkin tontin vierestä kaatui muutama puu. Silloin taidettiin elää jo 2000-luvun alkua. Ei näitä viime vuosia erota toisistaan...

Mutta tapahtumattomuus oli siis se normaali olotila. Tästä kertoi ylivertaisella tavallaan Simpuran Jussi, joka oli myös Mikkelin Lyseon kasvatteja ja yksi mikkeliiläisistä intellektuelleista Helsingissä. Jussi piti puheen Anni Vilkon tohtorikaronkassa kertoen, miten lyseon pojat kohtasivat ”Tipulan” tytöt, mitä moninaisimmissa tilanteissa, joissa oli erinomaiset ainekset mielikuvituksellisiin ja jännittäviin tarinankulkuihin, mutta joka ikinen loistavalta tuntunut tilaisuus päättyi siihen, ”ja sitten – ei tapahtunut mitään”.

Olennaista tässä ei kuitenkaan mikkeliiläisestä näkökulmasta ole tuo muita niin kauheasti huvittanut ”ei tapahtunut mitään”, vaan juuri se kyky nähdä mahdollisuuksia tilanteissa siitäkin huolimatta, että juuri koskaan ei sitten tapahtunut mitään. Mielikuvitus oli tuohon aikaan ja erityisesti pikku paikkakunnilla ja maaseudulla valtava voimavara, jonka turvin jatkettiin tsemppata vuodesta toiseen. Tenholahden näkökulmasta Mikkeliissä ja vaikkapa Hirolassa tapahtui valtavasti. Myöhemmin, kun itse vietin aika paljonkin aikaa Mikkeliissä, näin ettei se ollut totta. Aika vähän kaupungissakin tapahtui. Jalkapallo-ottelut olivat todella suosittuja nuorten tapaamispaikkojakin, koska musiikkia, tanssia tai muita tapahtumia ei juuri ollut. Itse kyllä viihdyin tuossa kyläni tapahtumattomuudessa, koska tekemisen puutetta ei kuitenkaan ollut – ja viihdyin myös yksin ja tekemättä mitäänkin. Silloin luin tai ajattelin. Totta on tosin sekin, että olin varma, etten jää Mikkeliin lukion jälkeen, vaan lähdän johonkin suuntaan opiskelemaan. Sisarusteni ajatuksista en ole sataprosenttisen varma, mutta kotiseuturakkaudestamme huolimatta kukaan ei kai vakavasti ajatellut jäämistä kotikaupunkiimme, -kyläämme tai –taloomme.

Tapahtumattomuuden käänköpuoli on tiestysti se, että pienistäkin tapahtumista iloittiin ja ne saivat (elämää) suurempia merkityksiä. Kerran kotikylällämme pidettiin sotaharjoitukset ja yksi leiri oli aivan talomme takana. Muistan ihmetelleeni, miten maukasta soppatykissä keitetty hernesoppa oli, vaikka siinä aika vähän niitä ”sattumia” olikin. Sotapojat kohtelivat meitä lapsia kohteliaasti ja ystävällisesti. Muistan myös muutamat syntymäpäivät, joilla ”riehuimme” eli leikimme hippaa naapurin pihapiirissä tai istuimme jossakin kylämme talonpoikaistalojemme ”saleissa”. Näistä saleista voisi kai puhua enemmänkin, jos olisin ne oppinut tuntemaan paremmin. Tuttu sali oli vain Tuhkalaisen ”kartanon” sali, koska siellä vierailimme kohtuu useinkin. Heidän telkkarinsa nimittäin sijaitsi salissa. Luulen kuitenkin, että sekin sali oli ollut aiemmin talvella kylmänä, kuten olivat Myyryläisen (myöhemmin Honkasen ja Kantosalon) talon sali, Himasen sali ja Alatalon (Myyryläisen) sali. Näin ainakin oletin, sillä niissä ei asuttu eikä niissä käyty muutoin kuin juhlien aikaan. Myyryläisen sali tosin otettiin lasten isoksi puuhahuoneeksi, kun Kantosalot muuttivat taloon. Himasen itäsiiven salissa olivat jonkinlaiset rokokootyyppiset huonekalut, kuten myös Alatalon minua eniten hämmästyttäneessä yläkerran salissa. Siellä muistan käyneeni vain kerran eikä siellä silloin ollut juhliakaan. Hämmästyin yläkerran ja salin suurta kokoa ja sitä ”turhaa tilaa”, jota siellä oli. Meillä kotonahan tilaa oli niukasti, kun seitsemän henkeä asusti viidenkymmenen neliön mökissä kahdessa huoneessa ja alkovissa. Maalaistalojen ylisuuret salit tuntuivat – niin en oikein tiedä, miltä ne tuntuivat. Eivät ne väärinkään olleet, koska en ajatellut enkä kokenut niitä mitenkään pröystäilyinä tai että niistä edes olisi ollut mitään hyötyä. Ehkä ne tuntuivat vain jotenkin kummallisilta reliikeiltä ajalta, jota en itse päässyt elämään. Ja jota näissä taloissakaan ei enää eletty. Salit olisivat vaatineet saliin sopivat juhlat, mutta niitä tosiaan oli harvassa. Oletan, että kylämme isot talot oli rakennettu pääosin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä, ”ennen sotia”. Siihen aikaan sali kuului maataloon, vaikka se ei kovin järkevä ratkaisu olisi ollutkaan. Taloissahan oli nimittäin myös suuret tuvat, joissa sisäelämä pääosin elettiinkin, sillä muutoin oltiin ulkona ja makuuhuoneissa lähinnä nukuttiin. Kylässämme oli vielä yksi sali ja se oli Ikosen

huvilassa, jossa sali olikin paremmassa käytössä, sillä siellä vieraili väkeä ja pidettiin jonkin verran juhliakin. Tämä sali ei toki ollut kooltaan niin suuri kuin vaikkapa Himasen tai Myyryläisen salit.

Salien sijasta maalaistalojen toiminta keskittyikin tupiin, joissa oikeastaan kaikki tärkeät asiat tapahtuivat. Tuhkalaisen suuressa tuvassa syötiin isolla porukalla ja pitkälle penkille mahtui istumaan aina, vaikka sen alkupäässä vanha emäntä Kaisa ja nuori emäntä Hanna pitivät kananmunapistettään, jossa munat pestiin ja asetettiin kennoihin, jotka Vanha-Matti sitten kuljetti kaupunkiin myytäväksi tai välitettäväksi. Vanha-Matti myös nukkui ainakin päiväunet tuvassa olleessa sängyssä. Ja vaikka talossa oli tilaa vaikka kuinka, niin melkein kaikki muistikuvani liittyvät tuohon tupaan, kun kävimme siellä syömässä ja tapaamassa sisällä olijoita. Usein odottelin Tuhkalaisen lapsia siinä penkillä tulevaksi huoneistaan, sillä mehän emme juuri leikkineet sisällä, vaan olimme lähes aina ulkona. Tytöt ehkä leikkivät enemmän sisällä ja muissa huoneissa, mutta minä ja Pekka olimme ulkoilmaihmisiä. Joskus toki pelasimme korttia tai teimme älyttömiä radio-ohjelmia Pekan saatua kasettisoittimen, jolla saattoi äänittää. Tuhkalaisen tuvasta muistan myös koirat, jotka saattoivat nukkua tuvassa ja lähteä sitten ulos kanssamme. Kissoja en muuten Tuhkalaisesta muista, mutta meillähän oli kissa tai kissoja sen jälkeen kun löysimme pelloltamme ”Mikin”. Mutta palataan tupiin. Honkasen eli entisen Myyryläisen ja myöhemmin Kantosalon tupa oli myös suuri ja sekin oli toiminnan keskipiste. Siellä en tosin kovin usein käynyt, kuten en käynyt Pöyhösen tuvassakaan montaa kertaa. Sen sijaan Himasen tuvassa olin aika tuttu vieras, sillä sen lisäksi, että kävin hakemassa lähes viikoittain kananmunia ”Kerttu-tädiltä”, niin käväisin juttelemassa ”Tatun ja Hukin” kanssa melko usein myös koulusta tullessani. Veljekset käytännössä asuivat Himasen tuvassa, josta olikin hienot näköalat oikeastaan joka suuntaan. Tatulla oli sänky leivinuunin vieressä, josta hän selkävaiivaisena ei juuri muualle liikkunutkaan silloin, kun kivut olivat kovat. Hukin nukkumapaikka saattoi olla pelkällä penkillä tuvan lounaiskulmassa. Kerttu sentään nukkui makuukamarissa, näin ainakin uskon. Himasilla en tainnut koskaan syödä, mutta kahvit sain tuvan suuren pöydän ääressä tai joskus erillisessä keittiössä. Tuhkalaisessahan keittiö oli osa tupaa. Alatalon tupa oli erilainen kuin muilla, sillä se oli ikään kuin olohuone, sillä keittiö oli eri puolella taloa ja muistan, että saatoimme pelata korttia – siellä aina raminää – Jallun, Veken ja isäni kanssa tuossa pienessä keittiössä Kertun – kylässä oli kaksi Kerttua, mutta Himasen Kerttu oli Kerttu-täti ja Myyryläisen Kerttu oli Myyryläisen Kerttu tai ”Jallu ja Kerttu” –parin toinen osapuoli. Helppo erottelu siis, Himasen Kerttu oli siskoni Hilkan kummitäti eli siksi kai tuo täti-liite – tarjoillessa kahvia, pullaa ja kakkua. Joskus toki pelasimme tuvan isolla pöydälläkin. Alatalon sali ja muutama huone sijaitsivat siis yläkerrassa, mutta olikohan niin, että asukkaat käyttivät vain alakertaa? Sen muistan, että Veken huone oli kapea ja pieni lähes suoraan ulko-ovesta tullessa. Oletan, että huonetta ei ollut tarkoitettu asumiseen, mutta oli sellaiseksi aikojen myötä muuttunut. Selitys näille hiukan oudoille huoneiden käyttötarkoituksille oli varmaan talojen lämmityksessä. Tuvassa oltiin paljon, koska sitä oli pakko ja helppo lämmittää, koska siellä oli suuri uuni. Tuo uuni ei kuitenkaan lämmittänyt koko taloa, vaan eri huoneissa oli joko puulla lämmitettäviä tai myöhemmin öljyllä ja sähköllä lämmitettäviä pönttö- tai tiiliuunia, kaminoita ja pattereita. Talvella koko talon lämmittäminen oli hankalaa ja kallistakin. Siksi asuttiin tuvassa ja pienemmissä tiloissa. ”Tupaelämä” teki elämästä aika sosiaalista, sillä tupiin saattoi tulla aika vapaasti ja sieltä lähdettiinkin kuin ”hollituvasta” ilman sen suurempia ilmoituksia. Näin ainakin me lapset teimme varsinkin Tuhkalaisen tuvassa. Siellä tuvan penkillä istuessani saatoinkin joskus odotella josko talonväki, minut, pikkupojan huomaisi ja osoittaisi jonkun sanasen. Penkille saattoi kävellä ihan muina miehinä tervehtimättäkin, jos huomasi, että tuvassa oli jokin muu keskustelu tai vuorovaikutus meneillään. Pikkupoika ei niitä halunnut, eikä olisi ollut soveliasakaan, häiritä niitä. Himasen tuvassa olin aina Tatun mielenkiinnon kohteena, sillä hänellä ei ollut kovin paljon elämänpiirissään ihmisiä oltuaan selkensä takia sidottu sänkyyn. Muihin tupiin en mennytkään oma-aloitteisesti, vaan jostakin syystä ja kutsuttuna.

Kylämme monet talot olivat siis melko isoja maataloja, joissa kaikissa oli myös varhaislapsuudessani karjaa. Lehmiä, sikoja, kanoja ja lampaita sekä muutama hevonen asutti kyläämme ihmisten, koirien ja kissojen lisäksi. Oletan, että lehmiä saattoi olla yhteensä jopa kolmisenkymmentä kuudessa eri talossa. Kanojakin oli ainakin kolmessa talossa, meilläkin oli niitä vielä kun olin ihan pieni. Meillä oli siis myös lehmä, usein sika tai kaksikin ja kerran myös lammas. Nyt kuitenkin keskityn yhteen asiaan, jota en aiemmin lainkaan muistanut – nimittäin portteihin. Meillähän oli portti, josta käytimme nimitystä ”portti” eli menimme ”portille” tai odotimme ”portilla”. Portti oli sitä varten, etteivät naapurin lehmät päässeet meidän puolellemme aitaan. Ihan pikkuisena muistan, että kävimme aukaisemassa portin, kun auto tuli jommastakummasta suunnasta meille. Ja sitten laitoimme sen kiinni. Jos emme olleet paikalla, niin autoilijat joutuivat tekemään sen itse. Mutta meidän porttimme ei ollut ollenkaan kylän ainut ”portti”, sillä Tuhkalaisten portti oli kohdassa, josta myöhemmin irtautui tie ”Pikku-Matin” talolle. Portteja oli myös Myyryläisen tilan kummassakin päässä ja yksi taisi olla keskelläkin tai ainakin Tuhkalaisen suuntaan. Alatalosta oli myös portti Metsäpellon tielle päin lähdetäessä. Jos siis menimme marjaan sinne päin, saatoimme joutua avaamaan ja sulkemaan jopa viisi porttia matkallamme. Myös Himasen tilan rajoilta löytyivät portit ja muistaakseni myös Pöyhösen rannassa, ehkä vielä heidän hakansa edessäkin oli yksi. Niin ja portti oli varmasti myös Tuhkalaisen torpan takana Tölläpellolle mentäessä ja myös sirkkelin mäen päällä, ja olipa sellainen myös heidän uimarantansa lähellä – tai saattoi siinä matkalla olla kaksikin porttia. Ne olivat muistaakseni kaikki suurin piirtein samanlaisia. Portteja tarvittiin kaikkiin paikkoihin, joissa pidettiin karjaa – lähinnä siis lehmiä – ja joissa ne saattoivat liikkua tien yli laitumelta, joka saattoi olla pelto tai metsä, toiselle. Yhteensä portteja saattoi olla jopa viitisentoista kappaletta. Se, miksi en muistanut niitä aiemmin (kirjoitan tätä porttikohtaa kesällä 2019) johtui ehkä siitä, että ne jäivät pois käytöstä, kun karjanpito väheni tai oikeastaan jo aiemmin, koska tiloilla siirryttiin sähköpaimeniin, jolloin oli helppoa vetää tuo ohut lanka tien yli sen sijaan, että olisi pitänyt tehdä risuaita ja myöhemmin piikkilanka-aita. Suurempi syy on tietysti tuossa karjan pitämisessä, sillä portteja toki olisi tarvittu myös sähköpaimenaikakaudella isojen teiden yhteydessä. Sähköpaimenella saattoi kylläkin helpommin rajata laitumen niin, ettei se mennyt lainkaan teiden yli.

Porttien lisäksi tuohon aikaan liittyi vahvasti kylämme yhteinen maitokoppi tai -laituri, jossa sijaitsi suurin osa postilaatikoistakin. Se sijaitsi Tenholahdentien ja Kokkovuorentien risteyksessä ja se oli myös mukava sosiaalisen kohtaamisen paikka. Maitoauto tuli muistaakseni yhdentoista maissa hakemaan kyläläisten maitotonkia ja tuomaan tyhjät tilalle. Maitokopille toivat maitoa ainakin Tuhkalaisen, Himasen ja varmaankin Myyryläisten maidot. Pöyhösen maitotonkat otettiin omalta laiturilta, koska he olivat ikään kuin matkan varrella. Myöhemmin maitoauto haki muidenkin maidot suoraan kotoa, mutta vielä 1960-luvulla ”maitokopilla tavattiin”. Kesäaikaan meidänkin lapsista ainakin me pienimmät menimme aika usein maitokopille samaan aikaan – haimme myös postin samalla, koska sekin tuli meille vasta kymmenen tienoilla. Muistan myös ne hurjat ja vaarallisetkin reissut, kun olimme Tuhkalaisen rengin, Sepen, traktorin kyydissä yhdessä heiluvien maitotonkien kanssa. Sepe ei nimittäin säästellyt Fordson Majoreita eikä hevosvoimia ajaessaan epätasaista kylätietä, minkä traktorista irti sai. Mekin suorastaan lensimme kyydissä, joka olisi ehdottomasti kiellettyä nykyään. Silloinkin pelotti, mutta myös jännitti kiihottavasti – olihan se myös jonkinlainen testi meille ”kakaroille”. Pelottomuutta vaadittiinkin, sillä heinätoiden aikaan ajoimme traktorilla myös kaupungin läpi eli silloin traktorilla päästeltiin kovaa ja me olimme myös kyydissä, mutta nyt heinäkuorman päällä pidellen kiinni köysistä ettemme olisi tippuneet tielle. Ja vielä yksi traktorireissu eli meidän veneenhakumatkamme Harjumaahan, jonne oli meiltä yli 20 kilometrin matka. Tällöin kuskina oli isämme, mutta traktori oli sama Tuhkalaisen Fordsoni. Valtatiellä oli tietysti pakko ajaa kovaa, mutta veneen kanssa peräkärryssä seisominen ei ollut aivan mutkatonta. Kaiken lisäksi isä oikaisi Koivikon kautta,

koska venepaikkamme, ”puattipoukamamme” oli Pykäläniemessä Koivikon vieressä. Sieltä tuleva kärry polku oli lähes kulkukelvoton jopa traktorille. Kärry heittelehti hervottomasti isän tottumattomassa käsittelyssä. En edes tiennyt, että hän osasi ajaa traktorilla peräkärryn kanssa. Ehkä ei oikein hyvin osannutkaan. Hengissä toki selvisimme ja olimme valtavan onnellisia veneestämme, joka oli pieni, mutta erittäin hyväsoituinen ja se mahdollisti sadat kalareissut ja retket Veri- ja Korpijärvelle.

Nämä Tenholahden maatalot olivat muuten kohtuusuuria myös pinta-alaltaan, sillä Tuhkalaisen kartano (Kalliola) oli käsittääkseni noin 150 hehtaarin suuruinen, kun toisen veljen eli ”vanhatuhkalaisen Kallen” tila (Vanha-Kurvila) oli jopa 300 hehtaaria. Tämä jälkimmäinenhän ei sijainnut kylällämme, vaikka meiltä oli sinne linnuntietä sama matka kuin pikkuveli Matin talolle. Himasessa (Tienari) oli tietääkseni 50-60 hehtaaria maata ja Myyryläisillä (Mäkitupa ja Alatalo) oli käsittääkseni alunperin ainakin saman verran. Pöyhösen tila (Pihtala) oli pienempi ja Ikosellakin (Tenholahti) oli vielä maata, vaikka Ikoset olivat myyneetkin maata niin Pöyhösille kuin muillekin. Mielenkiintoinen kuriositeetti on sekin, että Vuolingon kylällä sijaitsi ja sijaitsee kolme oikeaakin kartanoa eli Kekkolan, Nikaran ja Vuolingon kartanot, jotka sijaitsevat Pieni-Vuolinko –järven etelä-, lounais- ja länsipuolella ja joihin meiltä oli linnuntietä todella vähän matkaa – Nikaraan alle kilometri, Kekkolaan ja Vuolingon kartanolle reilu kilometri. Autoteitä myöten eli Mikkelin kautta matkaa kertyi kuitenkin melkein kymmenen kilometriä, koulutietä pitkin 4-5 kilsaa. Pieni järvi voi olla mahtava este, vaikka sitä se ei ennen autojen valtakautta tietenkään ollut, koska polkuja ja metsäteitä pitkin pääsi hevosella, kävellen tai vaikka pyörällä helposti tuollaiset matkat. Ja talvella jäätä pitkin matkat olivat todella lyhyet. Nikarassa (Kullberg) oli muuten 400 hehtaaria, Vuolingolla 131 hehtaaria ja Kekkolassa 493 hehtaaria (parhaimmillaan kaiketi noin 1000 ha) eli ihan pienistä kartanoista ei ollut kysymys. Kekkola tosin oli lapsuudessani ja nuoruudessani asumaton ja rappiolla, vaikka se nyt on erittäin vireä matkailu- ja ratsutila. Nikaran väki eli Kullbergit olivat kyläläisimme tuttujakin, koska heidän maansa menivät Tenholahdentien yli ja siten he olivat tiehoitokunnassakin vaikuttavia ihmisiä.

Latutarinoita, ja vähän muutakin

Viime vuosina ”trafiikkia” Tenholahden kylälle on tuonut erinomainen latu, joka vie Mikkelin Kalevankankaalta kylämme läpi Mikkelin Ladun ylläpitämälle Latupirtille, joka sijaitsee Vuolingon kylän länsirajoilla Tattalan lammen rannassa. En tiedä, onko lammen nimellä ja tilamme nimellä mitään yhteyttä. Minäkin olen käynyt melkein joka vuosi hiihtämässä nuo mainiot lenkit, jotka kiertävät aina Otavaan asti. Ennen ladut eivät olleet siis lähellekään yhtä hyviä, mutta ”silloin osattiin hiihtää Mikkellisäkin”. Näin me nykyään muistelemme 1970- ja 1980-lukuja, jolloin me mikkeliäiset tosiaan olimme Suomen parhaita hiihtäjiä. Meidän kylällämme hiihtäjiä löytyi, sillä isäni oli Igendaaristen vuoden 1950 ja 1951 maakuntaviestien voittajajoukkueessa yhdessä veljensä Kaunon, Kapen, kanssa, joka asui tuohon aikaan Tuskussa eli melkein Tenholahdessa. Kape taas oli parhaimmillaan Salpausselän kisojen viitonen ja taisi olla nuorten Suomen mestarikin. Minä ja siskoni Pirjokin voimme kutsua itseämme Suomen (Hopeasompa)mestareiksi, sillä voitimme alle 14-vuotiaiden viestimestaruudet vuosina 1974 ja 1975. Näistä ei enempää kuin se, että harjoittelin hiihtoa siis pääosin Tenholahden maisemissa. Minulla ja meillä oli erilaisia latuja jo pikkulapsesta alkaen. Ensimmäinen muistamani lähti navetan edestä ja meni peltoamme pitkin Wemanin tai silloin Ripatin talon ohitse Pöyhösen niitylle, josta se kääntyi jyrkästi metsään ensimmäiseen ylämäkeen. Mäen ylitettyään latu laskeutui tielle siinä mutkan kohdalla, joten täytyi olla varovainen. Latu jatkoi edelleen toiselle puolelle ylämäkeen suunnistautuen Olgan mökin taakse mäen päälle, josta se laski pienen ja jyrkän mäen alas niin, että vauhti nosti seuraavan nyppylän päälle. Tämä mäki tuntui muuten pikkupojasta tosi suurelta ja se taisi olla ensimmäinen mäki, jota ihmettelin, että

”miten se voikin olla noin pieni mäki”, kun siellä myöhemmin kävin. Latu kiersi sitten Olgan piharakennuksen ja kaivon takaa meidän rajanreunaa pitkin pellollemme, josta se lasketteli pihaamme. Rakastin sitä lenkkiä ja pidin sitä hyvässä kunnossa. Ainut kurja paikka oli se tien ylitys.

Kouluun mentyäni hiihtolenkeistä tavallisin oli matka kouluun ja takaisin, yhteensä seitsemän kilometriä, jonka sain sitten kirjata vaaleanpunaiseen hiihtokorttiini. Aika usein kyllä hiihtelin koulun jälkeenkin, joten 10 tai 12 kilsaakin tuli arkisinkin korttiini. Siitä voi päätellä, että jos vuodessa oli satakunta hiihtopäivää, niin kilometrejä tuli pikkupojalle reippaasti. Muistan vieläkin, miten kerran jos toisenkin matkin nimikaimaani Tiaisen Artoa ja tyylittelin vaikkapa Palokankaan mäkeä ylöspäin tai pukkasin vauhtia siihen polun jyrkkään ja mutkaiseen mäkeen. Usein me hiihimme myös teitä pitkin, sillä teitä ei aurattu silloin liian puhtaiksi, vaan lunta jäi hyvin hiihtelyyn tai suksilla luisteluun. Tavallinen iltalenkki oli myös se, joka meni Kiesin/Toivolan tienhaaran jälkeen Kaislajärven suuntaan tullen tielle Tuhkalaisen Kaislarannan tielle. Tiet eivät tosiaan olleet niin kivoja hiihtää kuin se metsäosuus.

Jousihiihtoladut ajettiin yleensä helmikuun puolivälin jälkeen ja ne paransivat huomattavasti latujen tasoa. Latu Koivikkoon ja toisaalta kaupunkiin oli se, jota me käytimme, sillä latu Vuolingon koululta kaupunkiin kulki vain joskus. Latuhan kiersi Mikkelistä Koivikkoon ja sieltä Otavaan, Susiniemeen ja takaisin suurin piirtein samaa reittiä kuin nykyäänkin. Pakko on kai kertoa ensimmäinen Jousihiihtoni, jonka suoritin 8-vuotiaana yhdessä isäni, kummisetäni Tauno, Tassu, Purhosen ja siskoni Airin kanssa. Airi oli silloin 13-vuotias. Matka oli siis 30 kilometriä ja keli oli nykykielellä ”haastava”. Muistan elävästi, miten Puulaa ylittäessämme röntää satoi niin ettei eteensä nähnyt. Hiihtovaatteet kastuivat aivan märäksi. Pysähdyimme Susiniemeen ja kuivattelimme vaatteet saunassa. Tunnelma oli kuitenkin kannustava, vaikka kaiketi isääni ja Tassua vähän arveluttavin koko homma tuossa vaiheessa. Olinhan vielä vähän toipilas sydänleikkaukseni jäljiltä. Itse asiassa en muista, tapahtuiko tämä hiihto sen legendaarisen pitäjänmestaruushiihdon jälkeen vai sitä ennen? Legendaariseksi sen teki sijoittumiseni urhoollisesti toiseksi viimeiseksi ja se, että kirjoitin siitä tarinan, jota on lainattu melko paljon. No, tämä oli ainakin yhtä rankka reissu. Muistan myös Otavan tai Akkalan kylän aukeat, kun jo ajattelin, että ollaan voiton puolella. Matkaa oli toki vielä kymmenisen kilometriä, mutta aurinko paistoi ja latu polveili ihanasti sähkölinjaa pitkin. Voimia oli taas kintereissä ja Airikin oli muistaakseni aika toiveikkaalla päällä. Seuraava muistikuvani on jälleen saunasta, kun olimme onnellisina ja väsyneinä miesten kanssa löylyssä.

Joskus 1970-luvun alussa Suihkosen Liisa, joka oli jopa olympiaedustajamme ja varma kuuden joukkoon sijoittuja SM-kisoissa, teki Koivikkoon kuntoradan, joka pohjustettiin mm. oljilla niin hyväksi, että siihen sai talvella vähälläkin lumella kunnon ladut. Sitä ennen kävimme usein Urpolassa valoladulla hiihtämässä kymmenien ellei satojen hiihtäjien seassa. Koivikkoon saatiin valotkin, joten ainoastaan pari kilometriä piti hiihtää pimeässä omaa latua pitkin. Olen tosin aina sanonut, että niin pimeää ei olekaan, ettei mitään näe. Kokemus puhuu. Aika pimeää nimittäin oli, kun tein salaa hiihtoladut Haukilammen itä- ja eteläpään mäenrinteeseen, josta nyt menee se hieno latu. Raivasin sinne kirveellä aukot, jotta sain harjoitella isossa mäessä ja hiihtelin siellä syystalvella 1971. Enkä suotta, sillä sinä talvena saavutin ensimmäisen mainittavan hiihtotuloksenikin. Pimeää oli usein myös ajellessani kaupungista tansseista tai diskosta kai silloin sanottiin. Kovaa vauhtia Tenholahdentietä kotiin ja katse kohdistettuna taivaalle, josta saattoi päätellä tien paikan. Ainoastaan kerran taisin nykäistä metsähallituksen puolelle, mutta silloin saattoi olla sekstantissa väärät nesteet.

Koivikon lenkki oli muuten aivan mahtava. Se oli hiihdettävä eli siinä oli sopivasti ylä- ja alamäkiä sekä tasaista. Liisa oli asian ajatellut, vaikka kyllähän se pääosin vanhoja polkuja pitkin menikin. Lenkin ainut vika oli oikeastaan se, että siinä pääsi vauhti nousemaan ehkä vähän liian kovaksi kestävyystreenejä ajatellen. Sekin vaikutti, että lenkki meni Koivikon kylän kautta ja halusin näyttää mahdollisille katsojille, kuten Perkon pojille Tuomolle ja Tapiolle, että täältä pesee. Mutta aivan ihania lenkkejä siellä vetelin, pääosin yksin. Kerran muistan, se oli varmaankin itsenäisyyspäivä, jolloin usein oli tosi kylmää, silloinkin varmaan lähellä kolmeakymmentä, kun hiihdin aika vähissä vaatteissa. Ja sitten yhtäkkiä alavatsassa, tai oikeastaan vielä alempaakin, sattui aivan pirusti. Katkesin kahtia ja ihmettelin hetken, kunnes tajusin, etteivät ”munat olleet vain huurteessa, vaan aivan jässä”. Tajusin onneksi työntää kädet housuihini sukukalleuksia lämmittämään. En tiedä pelastiko se mitään, mutta sen verran tuli lämmin, että pääsin hipsimään kotiin. Matkaahan oli reilu kolme kilsaa, joten ihan kivutonta ei kotimatka ollut. Mutta iloisia lenkkejä oli paljon. Yhdestä on jäänyt hieno kuvakin. Koivikossa nimittäin järjestettiin ”minimaakuntaviesti” vuonna 1976, kun olin 16-vuotias ja sain olla Mikkelin maalaiskunnan voittoisan joukkueen ankkuri. Se oli hiihtourani symbolisesti viimeinen kisa, sillä olin päättänyt satsata jalkapalloilijan uraan. Se oli siten jotenkin ”uljas” se hiihto. Me olimme aika ylivoimaisia, joten saatoin hyvin tyyliellä ladulla ja ”esittää” yleisölle hyvää tyyliäni. Sitten kuitenkin kävi niin, että joku iski kantaan ja minä hetkeksi säikähdin, ettei mitenkään voi olla mahdollista ja katsoin vihasesti taakseni. Näinkin siellä Suihkosen Liisan, joka kai näki tyyliäni ja päätti laittaa poikaan vähän vauhtia... Iskin sitten tallan pohjaan ja vedimme oikein kunnon vauhtia lenkin läpi. En tainnut saada Liisaa putoamaan vauhdistani, mutta ei siinä ihan helppoa ollut perässäkään pysyä. Me nimittäin hiihimme aika lailla samoja aikoja vitosella Liisan kanssa. ”Länkkäriin” saatiin kyllä ihan kelpo kuva ankkurista kotiladuillaan maalivaatteen alla – hymyä vielä riitti keväiseen auringon paisteeseen. Ikävä tulee Koivikon lenkkiä. Kyllä se latupohja lamppuineen sieltä vieläkin löytyy, mutta ei sitä kukaan käytä. Koko Koivikon kylä on nimittäin tyhjentynyt, kun Suomen vanhin koulukoti joitakin vuosia sitten lakkautettiin. Surullista. Joskus luin, että sinne olisi suunnitteilla lomakylä, mutta ei kai siitäkään mitään ole tullut.

Minulle Koivikko ei merkinnyt pelkästään latua, vaan se oli jotenkin myös hieno paikka. Siellä oli kauniita taloja, koulukoti ja siihen liittyen viljelyä ja tietysti ihmisiä. Oli johtaja Viljakaisen Osmo ja opettaja Perkon Aapo, joista meillä puhuttiin aika paljon, vaikka hyvin harvoin heitä näimmekin. Osmo oli hiihtomiehiä ja Aapo kuulantyyönnön Suomen mestari. Äitini tunsikin myös hyvin heidän vaimonsa, vaikka en oikein tiedä, miten. Itse asiassa vanhemmillani oli paljon tuttuja ja jopa ystäviä, joista me tai ainakaan me nuoremmat lapset emme tienneet paljon mitään. Lapsille onkin aina vähän outoa se, että vanhemmilla on ollut elämää ennen lapsia. Joka tapauksessa Perkoilla oli kaksi lähes minun ikäistäni poikaa eli vuotta vanhempi Tuomo, joka oli nuorena loistava neljännesmaileri ja me sitten myöhemmin olimme aika paljon tekemisissäkin. Tapio oli myös samassa koulussa alemmalla luokalla käytyään muistaakseni Rantakylässä keskikoulun. Tapio oli myös monilahjakas urheilija, jonka otin mukaan myös Mikkelin Lyseon jalkapallojoukkueeseen, vaikka hän ei missään seurassa pelannutkaan.

Tämän luvun otsikko on latutarinoita, joten tarinaan sopii, että kerronkin meidän yhteisen latutarinamme, joka ei sijoitu Tenholahteen, vaan Hämeenlinnan ja Lahden väliin jäävälle 75 kilometrin matkalle vuonna 1978. Me nimittäin päätimme lähteä yhdessä Perkon Aapon, Tuomon ja Tapion sekä hyvän ystäväni, hiihto- ja jalkapallotoverini Kaatrasen Hannun kanssa yhdessä Finlandia-hiihtoon. Hannulla sattui myös olemaan juuria ”meille päin”, sillä hänen mummonsa asui Vanhalassa eli samalla kylällä, missä Perkon pojat kävivät koulua. Vanhalan kylällä oli perinteisesti pelattu lentopalloa ja kylän joukkue voitti usein pitäjän mestaruuden jo ennen meidän aikojamme. Hannun isä oli silloin joukkueessa. Tähän väliin on kerrottava

toinenkin yhteinen urheilusuorituksemme Perkon poikien kanssa, koska se oli juuri lentopallossa ja maalaiskunnan kyläsarjassa. Tuomo nimittäin kokosi yhtenä joulunalusaihana ”Vanhalan dream teamin” pelaamaan yhden ottelun kyläsarjaa, johon siis minäkin poikkeuksellisesti kuuluin. Perkon pojat ja Torvelaisen Teemu – kova hiihtäjä Koivikosta hankin – sekä muutama vanha stara. En muista, ketä vastaan pelasimme, mutta ottelu oli ikimuistoinen, koska se pelattiin Rantakylän koulun todella pienessä salissa. Muistaakseni takarajakin oli piirretty seinään. Tuomo ja Tapio olivat erinomaisia hakkureita kumpikin ja minä passailin näille pomppu-ukoille. Pelasimme mielestämme hyvin, mutta sali teki meille jatkuvasti tepposiaan, kun lyönnit menivät poikkeuksetta ”seinille” – ja silti siis yli rajojen. Kattokin oli matalalla, joten pelin piti olla ”japanilaista”. Se ei tietysti suosinut meitä. Vastustajat olivat todella paljon huonompia pelaajina, mutta he saivat pallon kerta toisensa jälkeen takaisin kentällemme ihmeellisinä kimmopalloina. Lopulta meidänkin piti nöyrytyä pelaamaan varman päälle näyttävien kuvioden sijasta. Muuten olisimme nöyryyttävästi hävinneen tuon viisieräisen maratonottelun. Se opetti nöyryyttä varsinkin minulle ja Tuomolle, jolla sitä ei luonnostaan juuri ollut. Ihailinkin aina Tuomon reilua ja itsevarmaa olemusta, joka oli hyvin epäsuomalaista.

Mutta palataan Hämeenlinnaan kevättalvella 1978 juuri ennen starttia. En ollut hiihtänyt kovinkaan paljon talven aikana. Itse asiassa olin vain jumppaillut, sillä kuntoutin loukkaantunutta nivustani enkä ollut harjoitellut jalkapalloakaan. Myöhästyimme Hanen kanssa lähdöstä, sillä ilmoittautumisessamme oli joku sekaannus. Keli oli aika hurja nytkin, sillä Katumajärven jää oli noin 30-40 sentin syvyisen veden peitossa, kun pääsimme noin 15 minuuttia myöhässä aloittamaan matkamme. Onneksi olimme tajunneet sitoa muovipussit jalkoihimme, joten emme kastelleet heti jalkojamme. Läksimme siis matkaan aika reipasta vauhtia, jotta saimme letkan kiinni. Sen teimmekin viiden kilometrin jääosuuden jälkeen, kun pääsimme metsään. Porukkaa oli muuten jotain 14 000 kappaletta, elettiinhän massahiihtojen huippuaikaa. Ohittaminen oli melko vaikeaa, vaikka latuja olikin pari tai kolmekin rinnakkain. Metsän kautta oli pakko kiepaista, jos aikoi päästä eteenpäin matelevasta häntäpäästä tätä kiemurtelevaa käärmettä, jonka kärki oli varmaan jo lähes puolessa matkassa, kun saavutimme hännänpään. No siinä puikkelehtiessamme kävi niin, että eksyin Hanesta. Etsiskelin aikani, mutta en vain löytänyt häntä. Minun piti päättää joko yrittää ottaa hänet kiinni tai jäädä odottamaan – kumman sinä tekisit, kun et yhtään tiennyt, oliko hän takana vai edessä? Täysi vauhti siis päälle senkin vuoksi, että halusin ehtiä Perkojen kanssa samaan autoon Lahdessa ilman, että he joutuisivat kohtuuttomasti odottelemaan.

Painoin siis täysillä eteenpäin aina puoliväliin Lammille asti. Siellä sitten tavoitinkin Aapon, Tuomon ja Tapion. Hekään eivät olleet nähneet Hannua, mutta toki oletin, että hän oli takanamme. En tiedä, mistä sitten saimme idean Tapion kanssa, että hiihdetään nyt sitten täysillä loppuun saakka. Tai siis hän oli hiihdellyt omaa normaalivauhtiaan hitaammin isänsä ja Tuomon kanssa. Tapio oli heistä selvästi paras hiihtäjä. Lähdettiin sitten Tapsan kanssa jälleen ohitusurakkaan, joka päättyi Lahden betonimäen juurelle eli sinne viimeisen alamäen päälle, josta oli enää lasku stadionille. Siinä sitten iski mahtava suonenveto jompaankumpaan jalkaani alhaalta ylös. Oli pakko pysähtyä ja antaa Tapsan laskea ”voittajana” maaliin. Se oli kuin olisin ollut Pitkäsen Matti, joka joutui päästämään Thomas Magnussonin karkuun samassa paikassa samana vuonna, kun hiihdettiin MM-kisojen viestiä. Hopea ei ole häpeä, ajattelin, kun laskettelin varovasti stadionille muutaman minuutin huilattuani. Ohitin kuitenkin toistakymmentätuhatta muuta hiihtäjää, koska olin muistaakseni tasan 2700. Maalissa teki mieli ottaa mallia Miedon Juhastakin ja hiihtää suoraan saunaan, niin poikki olin. Onneksi muuten sukset pelasivat aivan täydellisesti, vaikka voitelu oli sekin hankalaa. Iskimme liisterit pohjiin, muttei meillä ollut lamppua mukana, joten naapuri lainasi ”liekinheitintään”, joka sulattikin tehokkaasti liisterit ja meinasi valuttaa ne saman tien pohjista pois. Että

tällainen latutarina tämäkin, vaikkei Tenholahteen sijoittunutkaan. Hiukan laajentaen kyse oli kuitenkin meidän ”kylän poikien” hiihtoreissusta.

Samaan syssyyn kerron toisenkin meidän ”kylän tytön” kanssa tehdystä reissusta, joka ajoittui jonnekin 1980-luvun puolivälin tai loppupuolen tienoille. Naapurin tyttö, Tuhkalaisen Tiina, oli nimittäin äkännyt kurssikaverini Lehtisen Ismon kevättalvella 1983 meillä käydessään. Ismo taas oli kanssani pelireissulla Mikkeliissä käymässä, vaikka emme samassa joukkueessa pelanneetkaan sillä kertaa. Tai en tiedä, kumpi huomasi kumman, mutta heistä kuitenkin tuli pari sinä samana keväänä heti minun ja Airan jälkeen. Tai ehkä siis jopa ennen... Oli miten oli, menimme muutamankin kerran yhdessä hiihtelemään, kun kävimme Mikkeliissä. Tiinahan opiskeli Helsingissä ja kun Aira meni myös sinne töihin, niin me Ismon kanssa ajelimme muutaman vuoden bussilla ahkerasti Jyväskylän ja Helsingin väliä. Sillä kertaa siis hiihdimme Urpolan 25 kilometrin lenkkiä, kun huomasimme Ismon kanssa, että ladulta lähti jäljet metsässä olevalle hyppyrille. No, eiköhän sinne hyppelemään... Aika hyvin siitä lensivät ”aikamiehetkin”.

Meidän perheen ”latutarinoista” kylällemme sijoittuu myös vanhimman siskoni Tuulan, Tupun”, mäenlasku. Tarinahan on sellainen, että Tupu oli tosi pieni, mutta rohkea suksija. Häntä oli ehdottomasti kielletty laskemasta siitä lähinaapurin takana olevasta jyrkästä mäestä, josta minäkään en ole koskaan laskenut. Ja kun taas kerran kiellettiin, hän vain heläytti, että oli jo siitä ehtinyt laskea... Toinen tarina kertoo toiseksi vanhimmasta siskostani Hilkasta, Hiksasta, joka oli kuulemma kansakouluaikaan tosi kova hiihtäjä. Niin kova, että voitti luokkatoverinsa Vahvaselän Pentinkin, joka sentään voitti kahdeksan kertaa Suomen viestimestaruuden Mikkelin Hiihtäjien joukkueessa. Penasta on kerrottava yksi yhteinenkin hiihtotarina. Olimme vuonna 1974 Rukan kisoissa Mikkelin Hiihtäjien porukalla, kun Pena yllättäen voitti Rukan kansainvälisten kisojen 15 kilometrin kisan. Olisi luullut, että Pentti olisi ollut ikionnellinen, mutta hän murjotti bussin takapenkillä, kun läksimme kotia kohti. Syynä oli se, että hän sai voitostaan Jopon, kun taas kisoissa toiseksi tai kolmanneksi jäänyt Koiviston Arto sai hienon pesukoneen. Arto voitti sinä vuonna Maailman cupin ja sai kisajärjestäjiltä jo etukäteen sovittua palkintonsa. Sekös Penaa ketutti. Tosin, jos Pentti säilytti Joponsa, niin siitä saisi nyt kovan hinnan...

Hiihtäminen oli Tenholahdessa luontaista, sillä talvella hiihdimme paikasta paikkaan. Monot olivat jatkuvasti jaloissamme. Onneksi ne olivatkin sellaiset ”työturvallisuuskengät” ja ”rotanloukkusiteetkin” sai nopeasti jalkaan ja jalasta pois. Puusuksia ei tarvinnut paljon varoakaan, sillä naarmujahan niihin tuli, mutta aika harvoin ne poikki menivät, paitsi siis hyppyrimäissä. Latuja oli myös melkein kaikkialla. Pellot ja polut olivat täynnään latuja eri suuntiin. Joskus toisella kymmenellä sain Purhosen Timpalta matalarantuiset kilpahiihtomonot, jotka olivat tosi hienot. Niillä oli niin kevyttä hiihtää, mutta huonommat ne olivat muihin leikkeihin. Lunta tahtoi mennä kenkään lätkeä pelatessa. Lätkeähän pelasimme tietysti tiellä tai koulun pihalla. Kun aloin hiihtää kilpaa 12-vuotiaana, niin leikki muuttui toisenlaiseksi. Joskus myöhemmin mietin, miten suuri merkitys olikaan sillä, että voitti jonkun toisen vitosella vaikkapa 14 sekunnilla. Siis pari sekuntia kilometrillä, joka kuitenkin yleensä merkitsi monen monta sijaa tuloluettelossa. Kun voitin piirinmestaruuden 14-vuotiaana yli minuutin erolla seuraavaan, niin se oli, se oli ikuisuus. Myöhemmin nuorena aikuisena minun pitikin opetella takaisin lapsuuden ”hiihtosuhteeseeni” ja unohtaa kilpahiihtäjän asenne. Se oli onneksi vielä mahdollista, mistä on ollut valtavasti hyötyä. Toki me joskus Lehtisen Ismon – entinen kilpahiihtäjä hänkin – kanssa painellaan ainakin melkein täysillä muutaman kymmenen kilometriä joko Vantaalla, Lapissa tai siellä kotikylällämme, jossa melkein joka vuosi tulee käytyä hiihtämässä ja vanhoja muistelemassa. Useimmiten kyllä hiihdämme Airan kanssa Latupirtille, juomme mehut ja juttelemme tuttujen ”latulaisten”, kuten Tiuhosen Sepon ja Piskosen Leenan kanssa vuosittaiset kuulumiset.

Ja minä kerron jonkun latutarinan Airalle. Yksi sellainen hassu muisto tulikin mieleeni. En ollut vielä koulussa, kun hiihdin isojen likkojen kanssa Himasen mäkeä ylös tietä pitkin. Siitä sitten näkyy Mehtälän huvila pellon toisella puolella. Minusta se näytti kovasti Vuolingon kansakoululta, joten muistan ihmetelleeni siskoilleni, että miksi pitää kiertää sellainen kolmen kilometrin lenkki metsiä pitkin tuonne koululle, kun voisi tehdä ladun tuosta suoraan pellon poikki? Likkoja taisi naurattaa, koskapa tämä nolo muisto on jäänyt elävästi mieleeni. Muistan myös sen kerran, kun isä-Veikko ja isot likat, Purhosen Hilpi mukanaan, tulivat koululle hiihtäen – olivat kai kiertäneet Jousihiihtolatua Otavan kautta. Oppikoulussa oli jostain syystä hiihtoloma eri aikaan kuin meillä kansakoululaisilla tai sitten kyse oli liikuntapäivästä. He oikein kävivät sisällä tervehtimässä meitä. Ja jos oikein muistan, niin menimme sitten yhtä matkaa kotiinkin, koska ”polun” mäessä joku saattoi kaatuakin. Jotain hässäkkää siinä joka tapauksessa oli. Muutoin tapahtuma jäi kuitenkin mieleeni erityisen erikoisena ja mukavana asiana.

”Kaakko vie kalan katiskastakin...”. Onkimisen maaginen maailma.

Meidän tenholahtelaisten kalajärvet ja –paikat sijaitsivat tietysti alueen järvissä, joista tärkein oli varmaankin Verijärvi. Verijärvellä meillä oli myös kalastuskunnan vedet, joilla oli aiemmin ollut jotain suurempaakin merkitystä. Me pidimme siellä katiskoja ja joinakin vuosina myös pitkää siimaa. Tuhkalaisilla oli myös katiskoja, verkkoja ja pitkä siima. Myös Himaset pitivät joitain pyydyksiä Pitkän lahden puolella. Meidän kalavetemme olivat Haukilahdessa ja hiukan sen ulkopuolellakin. Ihan tarkkaan en oppinut niitä kalavesirajoja tietämäänkään. Meille näillä kalavesirajoilla ei paljon merkitystä ollutkaan, koska me olimme onkijoita. Mutta aloitetaan tarinat kuitenkin pyydyksistä, joita siis pidimme Haukilahden suun tienoilla – kaksi kappaletta – ja yksi oli lähellä Leveän lahden aukkoa, jossa oli ”pohjakivi”. Joskus pidimme katiskaa myös Pykäläniemen edessä venepaikkamme luona, jossa oli ”turo” kutukaloja varten. Pitkä siimamme lähti myös Haukilahden suulta ja kiersi sinne ”pohjakiven” luo ja kauemminkin. Siimamme oli tehty kalastajalangasta ja syötteinä käytimme kastematoja.

Aloitankin kalatarinamme kastemadoista. Niitä nimittäin aloimme keräämään elokuun kasteisina iltoina nurmikoltamme aitan alapuolelta. Siinä oli kukkapenkit ja ”vanhat” omenapuut. Ja todella paljon ”kastikkaita”. Kastikkainen metsästys oli älyttömän jännittävää ja vaikeaa puuhaa. Niitähän kerättiin taskulampun valossa riittävän myöhään illalla, kun madot olivat tulleet melkein kokonaan koloistaan nurmea syömään tai parittelemaan. Ainahan niillä oli häntä siellä kolossa ja jos vähänkään – siis todella vähänkään – tärisytit maata, niin se oli entinen saalis. Kastemato on nopea ja vahva liikkuja ja ellei sitä saa riittävän paljon kiinni, niin se on vain päästettävä. Katkennut mato ei ole mato ollenkaan. Varsinkaan jos niitä kerää talveksi. Kalastamisen magia alkoikin tästä. Isäni osasi luoda maailman, johon mentiin kuin Liisan ihmemaahan ja jossa oli aivan toiset säännöt kuin arkisessa maailmassa. Keskeistä oli tämä varovainen liikehdintä, ei tärinää maahan, ei kolinaa veneessä. Tai taika katoaa ja kaloja ei tule. Ja siitä tulee paha mieli. Tai silloin on rikkonut ikiaikaisia sääntöjä, jotka periytyivät vähintään Väinämöiseltä, todennäköisesti kauempaa, koska nämä ovat säännöt, joilla pelataan ja muita sääntöjä ei ole. Opin kuitenkin aika pian melko taitavaksi kastematojen metsästäjäksi. Kastikkaat laitoimme isoon saaviin talvea varten. Olihan se aika hurjaa, että ”kylmässä komerossamme”, jossa siis oli oikeasti kylmä, koska ikkunaa pidettiin auki, oli matosaavi yhdessä kaikkien ruokatarvikkeitemme kanssa. Jääkaappiahan meillä ei vanhassa mökissä ollutkaan. Ennen joulua matosaavin viereen tuli toinen saavi, jossa oli mahtava piparkakkutaikina. Jotkut muuten käyttivät piparkakkutaikinaakin syöttinä. Me emme. Me söimme itse piparkakkutaikinan(kin). Kerran äiti joutui tekemään toisen taikinan, koska olimme isän kanssa syöneet yhden saavillisen ennen joulua. Isä oli aikamoinen herkkusuu, joka ei säästellyt sokeria. Oli kai sen puutteesta sodan aikaan kärsinyt

eikä kuuskytluvulla tiedetty sokerin vaaroista kovinkaan paljon. Vanhemmillani muuten oli tekohampaat kummallakin jo silloin, kun minun muistini alkoi pelata.

Kesäisin kaivoimme madot matotunkiolta, josta pidimme hyvää huolta. Toimimme sinne lehtiä ja multaa, niin että madot siellä hyvin viihtyivät. Käytimme ”verikoita”, verimatoja ja ”savikoita” eli savimatoja. Jotain lierojahan ne oikeasti kai olivat, mutta meille nämä nimet olivat oikeita. Verimatoja arvostimme enemmän, mutta joskus ”savikko” oli yllättäen parempi. Se oli myös kestävämpi. Keräsimme madot purkkeihin ja nyhdimme purkin päälle vesiheinää, jotteivat madot karkaisi. Ja kai ne saivat siitä vähän ruokaakin.

Mutta kerron ensin tuosta pyydyskalastuksesta, jota harrastimme aika vähän osin senkin takia, että Verijärvellä oli aika pitkä matka ja pyydyksiä olisi pitänyt kokea aika usein. Naapureillamme oli myös jonkin verran pyydyksiä, kuten verkkoja ja iskukoukkuja. Ehkä aloitankin iskukoukuista, koska niitä käyttivät Himasen Tatu ja Huki Pikku-Vuolingolla. Oli heillä verkkojakin. Me kävimme Vuolingolla vain talviongella eli pilkillä. Silloinkin aika harvoin ja vähän harrastusmielessä. Toki tunsin Vuolingonkin ”kalapaikat” kohtuu hyvin. Tatu ja Huki pitivät iskukoukkujaan ja verkkojaan siinä oman niemensä länsipuolella, jossa oli kohtuu syvääkin. Me taas pilkimme matalammissa lahdissa, koska kävimme yleensä aika myöhään keväällä siellä pilkkimässä, jolloin kalat löytyivät matalasta. Tatu ja Huki saivat koukuillaan sekä haukia että mateita, joita kalastettiin helmikuussa kovilla pakkasilla syvästä vesistä ja ihan pohjasta ja juuri(kin) iskukoukuilla. Minulla oli sellainen käsitys, että isäkin oli joskus pitänyt iskukoukkuja Verijärvellä siinä Leveän lahden edessä, jossa oli vettä lähes 30 metriä. Minä en muista iskukoukkuja käyttäneeni. Se vähän harmitti, samoin kuin se, etten päässyt ”kolkkakalalle” enkä tuulastamaan. Näistä isä joskus kertoi jännittäviä tarinoita. Kolkkakala oli siis sellaista, että syystalvella jos oli kirkas jää, jonka läpi näkyi, niin kalan – useimmiten hauen – sai kolautettua tainnoksiin lyömällä jäähän vahvalla kepillä tai nuijalla. Ja sitten vain kairaamaan reikä tai hakkaamaan tuuralla avanto. Tuulastaminen tuli käsittääkseni kielletyksi joskus 1960-luvulla. Tuulastaminenhan on sitä, että soihdun tai muun loistavan valon hehkussa isketään atraimella pahaa aavistamattomaan kalan selkään tappavat piikit. No, näistä minulla ei ole omia kokemuksia. Tärkeää on kuitenkin tietää, että kalastamiseen liittyvät kiinteästi nämä entisaikojen uskomukset ja tavat. Ihmisen tehtävänä on päästä samalle aaltopituudelle kalojen ja veden henkien kanssa. Muuten on turha tulla veneeseen. Jos olen oikein tulkinnut, niin sisariltani puuttui tällainen halu tai kyky sopeutua esimerkiksi täydelliseen hiljaisuuteen tai siihen, että kaikki mitä veneessä tehtiin, tehtiin isän – tai hänelle puhuneen hengen – tahdon mukaisesti.

Saimme pyydyksillämme ihan hyvin ahvenia, jotka olivat muuten pääsaaliskalojamme. Suuren suuria saaliita en kuitenkaan muista. Pitkällä siimalla saimme myös haukia ja joskus myös ankeriaan. Niitä oli istutettu Verijärveen jonakin vuonna ja saimme pari myös pilkillä. Ankerias olikin hankala kaveri veneessä, se tahtoi luikerrella pois ja oli melkoisen vahva tyyppi. Kutuaikaan ahvenia tuli mukavasti, mutta myöhemmin kesällä katiskojen liottaminen oli aika turhaa. Isäni lisäksi kalastin myös naapurin Pekan kanssa ja hän oli myös joskus kanssamme kalastamassa. Pekan kanssa muistan muutamat reissut, kun vielä jäiden lähtiessä temppuillimme heidän katiskojaan maalle Haukilahden rannoilta. Se ei ollutkaan helppoa hommaa. Heillä oli myös vene, joka vuoti kuin seula (ehkä se turposi myöhemmin tosin). Yhdessä katiskassa oli valtavan iso hauki, mutta jouduimme jättämään kalan katiskaan ensimmäisellä yrittämällä, sillä vene täyttyi uhkaavasti. Pääsimme rantaan ja kaasimme veneen tyhjäksi ja sitten takaisin petoa nostamaan. Minä olin airoissa – olin muuten kova soutamaan jo pienestä pitäen – ja Pekka, Peke, nosti melan avulla katiskan suurine kaloineen ilmaan. Ilo jo nousi rintaamme, kun saimme niin ison saaliin. Olimme liian hätäisiä, sillä

nyt ei pettänyt vene, vaan katiska. Sen pohja petti ja petokala molskahti yllättyneenä veteen. Siinä se vielä hetken ihmetteli ja me siinä vieressä. Voi pojat, tuo olisi pitänyt saada!

Kalastimmeko isoja kaloja? No, kyllä ja ei. Itse asiassa meille oli tärkeintä saada paljon ruokakalaa eli lähinnä ahvenia, riittävän isoja ahvenia. Ja niitä me saimmekin. Emme karsastaneet isoja särkiäkään ja hauet olivat tietysti jännitystä tuovia kaloja, joita myös söimme. Salakoita ja varsinkin kiiskiä inhosimme. Mutta muuten olimme siis suvaitsevaisia.

Takaisin onkimaan, sillä me ongimme pilkillä ja mato-ongella, mutta myös virvelillä. Virveliä tosin käytimme useimmiten vain kalojen houkuttelemiseen, sillä perusjuttumme oli istua hiljaa ja onkia. Kalareissu alkoi siis jo illalla, kun kävimme keräämässä madot. Sitten isäni kysyi, lähdenkö mukaan? Kysymys ei ollut aivan retorinen, vaikka melkein aina mukaan lähdinkin. Me nimittäin lähdimme kalaan aikaisin, siis todella aikaisin. Illalla isä aina sanoikin, ettei nyt lähdettäisi kovin aikaisin. Silti melkein aina olimme ennen kahta veneessä, mikä merkitsi ainakin tuntia aiempaa ylösnousua. Usein uni siis jäi 2-3 tunnin mittaiseksi. Isälleni oli tärkeää päästä yökalaan, vaikka vain harvoin tosiaan olimme yön yli kalassa. Ani harvoin saimme kaloja ennen neljää, mutta olihan se hienoa nähdä auringon nousu, eläinten herääminen, tuulen viriäminen ja tuntea käsien kohmettuminen. Syksyisin nimittäin oli niin kylmää, että pikkupojan sormet ja kädet olivat aivan jäässä. Ihanaa olikin saada lupa avata termospullo ja ottaa eväät esiin. Kuuman kahvimukin ympärillä sormet heräsivät henkiin, se oli aivan mahtavaa.

Mutta palataan rituaaleihin. Veneessä siis oltiin hiljaa, puhua sai, mutta kolistella ei. No, emme me paljon puhuneetkaan. Isä tosin puhui paljon itseksensä tai itse asiassa hän puhui luonnolle, kalojen jumalille tai vain jollekin hengelle. Järvelle päästyämme hän nuuhki ilmaa ja otti selvää tuulen suunnasta. Tai ehkä ihan ensin piti tarkistaa oliko aamurusko, jos oli, niin se oli ”päivän paska”. Otin tämän vähemmän tärkeänä uskomuksena, joka ei välttämättä liittynyt mitenkään kalasaaliiseemme. Usein se toki ennusti vesisadetta, mutta se taas tiesi parempaa syöntiä kuin jos olisi tyyntä ja aurinkoista. Hyvä ilma nimittäin oli pahinta kalan syönnille. Ja se syönti oli tässä se juttu. Jos nimittäin tuuli kaakosta, niin se vei kalan katiskasta, mutta vielä parempaa oli, kun ”luode vei sen lusikastakin”. Jokainen tajuaa, että silloin ei ollut leikkimistä Ahdin kanssa. Sitä piti erityisesti lepytellä eli piti heittää syöttejä ilman koukkuakin veteen, vähän multaa ja vettä piti läiskyttää ongen vavalla tai käsillä. Polskutus houkutti isoja kaloja, mutta pienikin kolahdus veneen pohjaan tai reunaan, vei ne mennessään. Silloin ei kannattanut edes laskea riippakiveä pohjaan. Voitte uskoa, että pikkupojalla oli monen monta mahdollisuutta kolauttaa aivot veneen reunaan, tiputtaa pilkki pohjalle tai osua mato-ongella veneeseen. Meillähän oli aina kaksi onkeaa kummallakin vedessä ja jompikumpi saattoi vielä heitellä virveliäkin.

Mutta tätä ennen piti kuitenkin löytää oikea kalapaikka kullekin tuulelle ja kelille. Isällä oli omat kalapaikkansa, joiden löytäminen oli oma taitolajinsa. Hänellä oli maamerkit niin, että niiden risteyssä oli se oikea paikka, josta oli joskus saatu hyvin kalaa. Minun oli vaikea uskoa sitä, sillä intuitiivisesti olisin itse mennyt eri paikkoihin. Isäni oli kuitenkin todennäköisesti oikeassa, sillä ne paikathan olivat ”syvän reunassa” eli paikoissa, jossa joku vedenalainen kari muodostaa rintaman. Kyllähän ne kalat sellaisissa paikoissa liikkuvat. Minun mielipaikkani olivat ruohonreunoissa, mitkä ovat nekin ihan hyviä. Kalat ovat kuitenkin tiettyinä aikoina syvemmällä ja tiettyinä matalammalla. Ehkä tärkeintä kuitenkin oli se tuuli. Tuulta piti olla riittävästi, mutta ei liikaa. Joskus tosin kala söi hyvin kovallakin tuulella ja tyynelläkin saattoi löytää ”syömapaikan”. Mutta useimmiten sellainen hyvä tuulenviri oli paras. Se ärsytti kalan kylkeä sopivasti. Mutta ei pidä unohtaa kalastajien taitojakaan, sillä ne temput olivat tärkeitä nekin. Onkea piti

osata liikuttaa houkuttelevasti. Liikkumaton pilkkionki tai mato-onki oli toivoton kalan näkökulmasta. Madosta ja koukusta piti tehdä houkuttava. Joskus kalaa kiinnosti isompi liike, joskus pienempi. Joskus kohoa piti liikuttaa, joskus ehkä ei. Särjet innostuivat eri asioista kuin ahvenet – ja varsinkin isot ahvenet olivat arvaamattomia. Ne olivat arkoja ja saattoivat nykäistä yllättävän hennosti, ihan kuin pieni särki.

Kalasaaliimme käsittivät yleensä kymmeniä ahvenia ja särkiä, sanotaan vähintään 50, mutta harvoin reilusti yli sadan. Se olikin jo liikaa, vaikka söimmeikin paljon kalaa. Yleensä kyllä vain paistoimme niitä, savustusta emme harrastaneet. No, kalakeittoakin oli usein. Ja joskus myös kalakukkoa, joka pitääkin tehdä pikku ahvenista. Silloin se on parasta. Muikkukukko ei ole mitään ahvenkukon rinnalla. Joinakin vuosina saimme todella paljon isoja ahvenia eli sellaisia lähes puolikiloisia tai vähintään varttikiloisia. Muistan kerrankin, kun satoi koko päivän ja äitikin oli mukana. Mutta emme voineet lähteä, kun isoja kōriläitä tuli jatkuvalla syötöllä veneeseen siitä Verijärven Välikkösaarten eteläisimmän saaren kärjestä. Isoja ahvenia saimme runsaasti myös Korpijärven Pukkisaaren pohjoiskärjestä, kun tuuli tuli pohjoisesta. Hyvä paikka oli myös Verijärven keskellä siinä, mistä näkyi Välikkösaarten kanava ja joku iso koivu Haukilahden suulta. Tämä oli siis tarkkaa hommaa, koska kovin hyvää merkkiä ei muuten löytynyt. Pohjakivi Leveän lahden luona myös hyvä paikka, kuten myös ranta Välikkösaarten kohdalla Paloniemessä. Silloin piti kuitenkin olla itätuuli. Usein ongimme myös Verijärven puolella Verijärven salmen luona, siinä oli otollista ”ahvenheinää”. Koetimme myös Mustasaaren ja Heinäsaaren rantaruohoista, ja joskus saimmeikin hyvin. Harvoin kävimme lahdissa, paitsi Pitkässä lahdessa, joka oli kuuluisa hauistaan. Siellä emme juuri onkineet, vaan heittelimme virveliä. Ja joskus saimmeikin monta haukea samalla reissulla. Mitään hirmuisen isoja emme koskaan saaneet, mutta sellaisia parikiloisia parhaimmillaan. Meillä ei ollut haavia eikä aina nostokoukkuakaan mukana, joten hluet piti nostaa niskasta veneeseen. Kerran isä uitti ison hauen veneen viereen enkä uskaltanut sitä niskasta nostaa, vaan otin siimasta. No, siitähän se sitten tietenkin tipahti. Kyllä minua hävetti, vaikka ei isä tainnut minua pahemmin sättiä. Sanoi vain kerran sanoneensa, että niskasta, ei siimasta... Myöhemmin opin jutun aika hyvinkin. Häpeä on joskus hyvä opettaja.

Verijärvellä me useimmiten ongimme, vaikka Korpijärvi oli se kalastuksen eldoradoimme. Korpijärveltä, joka oli aika iso järvi, saatiin ne isommat kalat. Tai niin ainakin uskottiin. Ja mekin saimme sieltä aika isoja ahvenia. Suurin oli nimittäin peräti 1250 grammaa, jonka isä sai ”keskiruohosta”, joka oli paikassa, josta näkyi Kiimaniemen salmi ja se ”punainen vaahtera” Loukkuanlahden rannassa. Ruohikko oli aika vaikea navigoida, koska se oli kaukana kaikesta. Tai ainakin siltä tuntui. Minäkin sain sieltä isoja kaloja, mutta juuri tuolla reissulla en ollut lainkaan mukana. Se oli joskus syyskuun lopulla enkä jaksanut herätä kylmään ilmaan. Harmitti jälkikäteen kyllä. Hyviä paikkoja oli myös Pöntisen niemen rannassa ja ”meidän lahden” edessä. Meillä oli nimittäin vakituinen leiripaikka siinä Pöntisen niemessä, jossa oli tosi kiva kallioranta ja lahti, jossa oli hiekkapohja. Usein läksimme sinne melkein koko perheen voimin, mikä oli aikamoinen suoritus, sillä veneemme oli vain 4,5 metrinen. Vesiraja oli todella lähessä reunaa, kun pakkasimme mukaan joskus myös matot, jotka tietysti pesimme, teltan ja muut leiritarvikkeet sekä ruuat pariksi päiväksi. Tosi mukavaahan se retkielämä oli. Ongimme, uimme, paistoimme kaloja ja lettuja. Kuuntelimme radiosta nuorten sävellahjaa tai kuninkuusraveja...

Talvionginta oli oma juttunsa. Silloin menimme harvoin Verijärvelle, jonne muuten köröttelimme aina ”vapaalla” viimeisen kilometrin. Ehkä isä ei halunnut häiritä mökkiläisiä tai sitten hän halusi ”kisailla” itsensä kanssa. Niemessä oli muistaakseni jonkun Valkosen huvila ja eläinlääkärin – mikähän nimi olikaan – huvila sekä Ekmanin tai Eklundin mökki siinä venepaikkamme lähellä. Mutta pilkillä siis kävimme useimmiten Kyyvedellä Luusniemessä tai Rauhajärvellä, mutta myös Saimaalla Hurissalossa asti.

Luusniemeltä muistan saaneeni 700 grammaan painaneen säynävän, jota emme heti tunnistaneet. Oli muuten vahva kala. Ja muutaman kerran muistan, kun sieltä ongittiin ihan mahdottomasti pikkuisia ahvenia ihan matalasta vedestä. Pilkkijöitä oli myös tosi paljon. En muista käyneeni kuin kerran pilkkikisoissa, isä kävi useammin varsinkin muurarien kisoissa. Vuolingolla siis kävimme vain harrastuksen vuoksi emmekä kovin paljon saaneetkaan. Soppakalat ehkä.

Kylän mystisin kalapaikka oli kuitenkin Haukilampi, koska sieltä kuulemma sai tosi isoja ahvenia ja haukiakin. Hilka-tätini mies Kake kertoi usein hyvistä kalasaaliistaan siellä. Hän asui Rantakylässä ja pääsi autolla mukavasti Haukilammen lähelle. Myyttejä lisäsi isäni kertomus kalasta, joka ei mahtunut reiästä ulos. Me emme kuitenkaan koskaan käyneet siellä isäni kanssa kalalla, kerran tosin ravustimme yön yli Anttosen perheen kanssa. Hauska reissu sekin. Minä kävin kuitenkin jonkun kerran virvelöimässä Haukilammella, mutten saanut kuin pari pientä haukea. Lampi oli hankala rantaongintaan, sillä siellä oli mahdottomasti puita kaadettuina rantaveteen. Koukut ja kuvat jäivät kiinni niihin. Kerran kuitenkin päätimme Tuhkalaisen Pekan kanssa ottaa tosissaan selvää Haukilammesta ja lastasimme heidän veneensä traktorin peräkärreyn ja ajoimme Haukilammelle. Ongimme koko päivän ja joka paikasta. Paljon mitään emme saaneet. Oli tosin lähes helteinen ja tuuleton päivä. Ehkä kala ei ollut syönnillään. Himasen miehet kertoivat myös siitä, miten Vuolinkoon Haukilammesta laskevasta purostakin saattoi saada isoja ahvenia. Kerran meninkin keväällä virvelöimään pieneen suvantoon purojen risteyksessä. Ja sainkin kohtuullisen ison ”paistinaaman”. Ehkä tarinoissa oli jotain peräkin...

Itse suhtauduin kuitenkin isäni uskomuksiin hiukan epäuskoisesti vaikken niitä koskaan suoraan arvostellutkaan. Ei isänikään niitä ihan tosissaan uskonut, mutta toimi kuitenkin uskomusten mukaisesti. Ei kai niistä mitään haittaakaan ollut, sillä eihän niitä kaloja nyt kukaan voi tietää saavansa varmuudella. Kalat on ovelia, tai siis voivatkohan ne nyt olla oveliakaan? Joka tapauksessa myyttinen suhtautuminen teki kalastamisesta merkityksellistä. Huomasin, miten jännittäväksi kalastus muodostui myös pojalleni Jensille, joka pääsi muutaman kerran isäni kanssa onkiretkelle. Hän taisi koukuttua kalastamiseen aivan kuten minä pienenä poikana. Ja se oli isäni mystisen suhtautumisen ansiota.

10 000 tuntia tekee mestarin, liikkuminen ja ekologinen elämäntapa pelastaa maailman...

Viime vuosina on alettu toistaa erään kanadalaisen liikuntatutkijan tutkimustulosta, jonka mukaan kansainvälisen tason huippu-urheilijoita yhdistää oikeastaan vain yksi asia eli se, että he ovat harjoitelleet yli 10 000 tuntia. Ihan tarkkaan tutkimuksissa ei ole määritelty minkälaista harjoittelun tai liikkumisen pitäisi olla missäkin lajissa. Jos ajatellaan vaikkapa kestävyysurheilua eli juoksua, hiihtoa, suunnistusta, pyöräilyä jne., niin monenlainen kestävyysharjoittelu varmasti sopii. Ja toisaalta toinen vahva väite on, että harjoittelun pitää olla monipuolista eli leikkiä, pallopelejä ja monipuolisia taitoja vaativia lajeja.

2000-luvulla lapsilla ja nuorilla on varmasti ollut vaikeuksia liikkua paljon ja monipuolisesti, vaikka kyllä ainakin poikani Jens pystyi aika helposti liikkumaan ja urheilemaan paljon ja monipuolisesti Itä-Vantaalla 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Minä ja me kuitenkin liikuimme vielä paljon enemmän, koska teimme lähes kaikki matkat liikkuen ja koska teimme paljon ruumiillista työtäkin. Matkat olivat myös pidempiä ja saatoimme kilpaillakin monessa eri lajissa. Toki hänkin kilpaili jalkapallossa, salibandyssä ja sulkapallossa ja osallistui myös juoksukilpailuihin. Mutta lasketaanpa vähän tuota liikkumisen määrää lapsuudessani ja nuoruudessani.

Päiväthän olivat sellaisia, että kansakoulumatkoihin kului vähintään 1,5 tuntia, usein tunnin enemmän. Koulussa leikimme ennen koulua puoli tuntia ja vähintään tunti tuli välitunneillakin liikuttua eli silloin pelattiin ”purkkista” tai ”vinkkiä tai pelattiin jotain pallopelejä – aina liikuttiin. Koulun jälkeen saatoimme lähteä tekemään erilaisia juttuja, jotka yleensä olivat liikkumista. Ja illalla saatoin pelata isäni kanssa parikin tuntia jalkapalloa, erilaisia sulkapallopelejä tai jäämailapelejä. Normaalipäivänä liikuin siis vähintään viisi tuntia, mutta saatoin liikkua 7-8 tuntia ja aika iso osa oli myös melko intensiivistä pelaamista ja juoksemista. Viikonloppuina teimme pitkiä hiihtoretkiä tai soudin kalareissulla 4-6 kilometriä. Ja sitten tietysti pelasimme. Ihmeenä pitäisin, jos liikkumistunteja olisi ollut alle viiden. Viikossa tuli siis vähintään 35 tuntia, mutta usein yli 50 tuntiakin. Vuodessahan se tekee sellaiset 2500 tuntia ja jos laskee vain sellaisen liikkumisen, jossa harrastettiin jotain urheilulajia, niin päästään silloinkin vähintään 1000 tuntiin. Noilla määrittelyillä 10 000 tuntia täyttyi jo kansakouluvuosieni jälkeen.

Oppikouluun mennessäni tilanne muuttui, sillä matka piteni, mutta kuljin sen sulan aikaan pyörällä ja talvella liikuin vain viisi kilometriä joko kävellen tai potkurilla. Aikaa kului suurin piirtein yhtä kauan eli vajaan tunnin. Hiihdin kilpaa, joten joka talvi hiihdin lähes tuhat kilometriä ja jos kymppiin laskee tunnin, niin aikaa kului vähintään 100 tuntia. Juoksin myös aika paljon eli ehkä noin puolet hiihtokilometreistä. Siihen voisi laskea vähintään 50 tuntia vuodessa. Ja sitten tulevat erilaiset pelit, joita pelasimme välitunneilla taaskin vähintään tunnin päivässä ja jalkapalloharjoituksiakin oli 3-4 kertaa viikossa eli sellaiset 5-7 tuntia. Muutakin liikkumista ehdin harrastaa, vaikka aika vähän vähenikin kansakouluajoista. Yhteenlaskettuna koulumatkat ja välitunnit tekivät siis vähintään 400 tuntia, hiihto- ja juoksu 150 tuntia ja palloilut vähintään 250 tuntia. Yhteensä siis alakanttiin arvioidenkin 800 tuntia, mutta kansakouluun verrattuna intensiteetti oli huomattavasti kovempi. Yläluokilla emme enää pelanneet välitunneilla, mutta harjoittelu muuttui lähes ammattimaiseksi jalkapallossa jo 15-vuotiaana ja sen lisäksi vielä harjoittelin hiihtoa eikä se muukaan liikunta vähentynyt oleellisesti. Kouluun ja harjoituksiinkin piti pyörällä. Nyt kuitenkin laatu oli jo varsin kovaa, sillä harjoittelin mestaruussarjajoukkueessa ja kilpailin hiihdossa SM-tasolla. Näiden laskelmien perusteella olin siis harjoitellut aivan varmasti 10 000 tuntia ylioppilaaksi päästyäni 19-vuotiaana, todennäköisesti raja meni rikki jo muutama vuosi aiemmin.

Tuosta edellisestä ehkä saa kuvan, että olisin harjoitellut ja puurtanut hirveästi ja tavoitteellisesti. Tein toki sitäkin aika paljon – mm. pomputellen yksin jalkapalloa tai oikeammin imitoiden pelaamista heittämällä pallon navetan katolle, jonka jälkeen otin sen haltuun, harhautin pari mielikuvitusvastustajaa ja laukaisin maalin. Talvella välineinäni olivat jääkiekko- tai –pallomailat, maalit tein milloin minnekin. Paras paikka oli sellainen, mistä pallo kimposi minulle takaisin. Näitä yksinpelaamisia harrastin lähes päivittäin, mutta sen lisäksi pelasimme eri porukoilla pesistä tiellämme, johon sai mukavasti kolme pesää, kun kotipesä oli navetan nurkalla. Erityisen paljon pelasimme joko kahdestaan isäni kanssa tai kolmestaan niin, että naapurin Pekka oli mukana. Saatoimme pelata tuntikausia siinä samalla tiellä. Yksi maalilla, kaksi pelasi vastakkain. Tällaisia pienpelejä pelasimme myös kansakoulun pihalla talvisin. Oppikoulussa välituntipelimme oli sovellettu lentopallo, jossa pallona oli tennispallo tai vaikkapa rukkanasta tehty mytty ja verkkona jalkapallomaalin ylärima.

Lentopallo oli myös Tenholahden kylälle tärkeä peli muutaman vuoden ajan. Kantosalon Martti taisi olla alullepanija, mutta pian mukana oli koko kylä, kun ”tienhaaraan” eli meiltä noin 300 metrin päähän takakylälle päin rakennettiin yhteisvoimin lentopallokenttä. Vuosi taisi olla joko 1976 tai 1977. Heti alusta lähtien kenttä kokosi mukavasti väkeä peleihin, joita oli sunnuntaisin ja ehkä parikin kertaa arki-iltoina. Se oli jotakin erikoista ja uuttakin, että teimme jotakin yhdessä. Peli oli myös hyvin omanlaistaan, sillä mukaan

pääsivät kaikki. Lentis on kuitenkin siitä kiva peli, että se onnistuu, vaikka pelaajien taitotaso olisi hyvin kirjava tai vaikka mukana oli lapsia. Iloiset huudot kantautuivat ympäri kylää. Mukana oli tosiaan joku melkein joka talosta eli Alatalon Veke, Kantosalon koko perhe eli Martti, Eeva, Tuomo ja Tiina, Tuhkalaisen Kirsi, Pirkko ja Pekkakin muistaakseni joskus. Tiina, Tarja ja Timo olivat melkein aina mukana – Tarja muistaakseni innokkaimpana – ”Pikku-Matin” ja Anjan perheestä. Minä ja Piio olimme myös lähes aina mukana, muut tytöt joskus ollessaan kotona. Isä-Veikko ei oikein aluksi innostunut kylälentiksestämme, koska hän ei oikein osannut pelata ”leikkisästi”. Myöhemmin hänkin sopeutui hyvin eritasoisten pelaamiseen niin, että hän jatkoi kylälentiksen jälkeen vuosikausia sotaveteraanilentiksessä osallistuen useisiin SM-kisoihinkin. Minäkin kävin usein pelaamassa näiden veteraanien kanssa. Pöyhösen Anja ja Paulikin olivat usein pelaamassa. Toivolan Risto löysi myös lentiskenttämme. Riston kanssa pelasimme myöhemmin sähköäkin Helsingissä. Kyläläisten lisäksi täydennyksiä tuli säännöllisesti Karjalanharjulta, josta ainakin Kivisen pojat olivat usein mukana. Heidän mukanaan tuli myös minulle tuntemattomia kavereita ja kovasti positiivista ”suunsoittoa”. Kaupungistakin tuli joskus pelaajia Tenholahteen. Meillä oli muutama vuosi todella aktiivista lentisilöä kylällämme. Aktiivisuus huomattiin myös kunnassamme, silloisessa Mikkelin maalaiskunnassa, joka kohensi sahanpurukenttämme kivituhkapohjaiseksi tasaiseksi ja standardien mukaiseksi. Muutaman vuoden jälkeen eli ehkä vuonna 1980 tai 1981. Valitettavasti pelit vähenivät ja loppuivat pian tuon kentän parannuksen jälkeen. Piio, minä ja Tiina muutimme opiskelujen myötä muualle ja taisi joku muukin kantava voima muuttaa pois kylältä. Joukkueita oli vaikea saada kokoon ja innostus hiipui. Joskus kotona käydessäni yritin saada porukkaa kokoon, mutta enää se ei useinkaan onnistunut. Sääli, sillä tuo lentisjuttu oli todella yhteisöllistä ja pienelle kylällemme harvinaista ellei oteta lukuun heinätalkoita. Lentis ei mielestäni ollutkaan liikuntaa eikä urheilua – se oli yhteisöllistä tekemistä, jossa liikuttiin. Tällaista meillä oli siis koulun välitunneilla, leikkiessämme ja pelatessamme kylällä tai kylillä, sillä minä kävin myös isäni kanssa Hiirolassa pelaamassa jalkapalloa. Hiirolassa eli äitini ja isovanhempieni kotikylässä Mikkelin pohjoispuolella oli enemmän nuoria, joten heillä oli jalkapallojoukkue, joka osallistui silloin aktiiviseen kylien väliseen kilpailuun sekä aikuisissa että alle 16-vuotiaissa. Minä olin heidän ”ulkomaanvahvistuksensa”, koska minulla oli kytkös kylään. Hiihdin myös Hiirolan Hakan riveissä yhden vuoden. Hakan puheenjohtaja oli muuten kummitätini Purhosen Irja.

No, tämä tästä. Pointtini ei ole siis korostaa tässä omaa liikkumistani, sillä todella monet liikkuvat vielä minuakin enemmän tai ainakin lähes yhtä paljon tuohon maailman aikaan. Joistakin, kuten Kirvesniemen Harrista, tulikin ihan maailman huippu ja hyvin monista muista Suomen kärkitasoa joko hiihdossa tai jalkapallossa. Läheskään kaikista 10 000 tuntia liikkuneista ja harjoitelleista ei kuitenkaan tullut edes kansallisen tason urheilijoita, joten sääntö ei toimi näin päin. Vaikka kaikki maailman huiput olisivat harjoitelleet sen 10 000 tuntia, niin vain pieni osa 10 000 tuntia harjoitelleista saavuttaa maailman huipun. Tutkimustulos on siis sinänsä pätevä, mutta aika heikosti se soveltuu käytännön ohjeeksi. ”Töitä on tehtävä” olisi käsittääkseni paras ohje, jonka tuosta saa aikaiseksi. Aika harva huippu-urheilijaksi aikova tosin nykyäänkään ajattelee, että vähällä harjoittelulla pääsisi huipulle. Toisaalta: minusta olisi älyttömän hienoa, jos saisimme nykynuoret liikkumaan ja urheilemaan yhtä paljon kuin me liikuimme 1960- ja 1970-luvuilla. 2000-luvulla 10 000 tunnin saavuttaminen suomalaisessa hyvinvointivaltiossa on kuitenkin huomattavasti vaikeampaa kuin meidän lapsuudessamme ja nuoruudessamme.

Tämän ”Tenholahti-tarinan” pieni sivujuonne voisikin olla sen ajan elämäntavan kuvaaminen, jossa liikkuminen oli luonnollista, se oli myös pakollista ja se oli myös kokemuksellisesti merkityksellistä, koska liikkuminen liittyi melkein aina myös johonkin muuhun asiaan. Mehän elämme nyt vuonna 2018 aikaa, jolloin suurin osa maailman kansalaisista on viimein heräämässä ilmastonmuutoksen vastaiseen toimintaan.

Yksi keino on oman liikkumisen ja ruumillisen työn lisääminen arjessamme. Toinen keino on varmaan se, että viljelimme enemmän kotitarpeiksi, keräisimme marjat ja sienet metsästä ja kalastaisimme ja metsästäisimme ekologisesti lähivesillämme ja –metsissämme.

Emme me koskaan keränneet liikkumistunteja harjoituspäiväkirjaan (tai ehkä joku sitä tekikin) emmekä mitanneet sykettä 24/7, kuten itsekin nykyään teen. Minä kannoin vedet sisään ja ulos – nostin myös veden kaivosta ylös. Hakkasin puut ja kannoin ne sisään. Syötin lehmän ja autoin puutarhassa ja pellolla. Keräsimme marjat ja sienet, mansikat ja omenat, punaiset ja mustat viinimarjat. Perunoita, juureksia, marjoja ja sieniä säilöimme sekä kellarissa että myöhemmin pakastimessa. Ne riittivät pitkälle kevääseen, vaikka väkeä oli paljon ja söimme niitä kaikkia runsaasti. Omalta osaltani työ ei ollut kuitenkaan muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vastenmielistä. Joskus marjaan lähteminen tuntui kurjalta, kun jotain muuta kivempaa olisi ollut ohjelmassa, mutta muuten ”työ” oli aika mieluista. Marjametsässä kilpailimme poimimisessa, vaikka aina hävisimme äidille ja isälle – vielä silloinkin, kun he olivat vanhoja ja liikkuminen oli hitaampaa. Äiti pysyi lähes paikallaan, kun isä kierteli ympäriinsä ja silti heidän ämpärinsä olivat täynnä ensimmäisinä. Ärsyttävää oli vain se, että äiti oli kaiken lisäksi syönyt mustikoita naamansa siniseksi. Epistää. Hiksa oli myös nopea kerääjä, mutta myös se, joka melkein aina eksyi metsään. Saimmekin usein etsiä hänet ennen kuin läksimme kotia kohti. Minä taas opin liikkumaan metsissä luonnostaan auringon perusteella, vaikka kyllähän minä Tenholahden metsät ja polut tunsin muutenkin hyvin. Kävelin ja juoksin, marjastin ja hiihdin paljon kylän metsissä. Pidin metsässä liikkumisesta ja luonnon ihmettelystä, vaikka en mitenkään systemaattisesti luontoa seurannutkaan. Emme myöskään saaneet kerätä kasveja, mutta sain auttaa isoja likkoja tässä jännittävässä tehtävässä. Yksi retki on jäänyt erityisesti mieleen, kun Tupu tai Apone tarvitsivat lisää kasveja. Menimme sinne Himasen taakse sille purolle, joka tulee peräkylältä ja menee koulutien ali yhtyen myöhemmin Haukilammelta Vuolinkoon menevään puroon. Siellä oli paljon upeita rentukoita, joita sieltä sitten keräsimme ja laitoimme kuivumaan ja painumaan. Kaiken kaikkiaan luonnonmukainen elämä oli meille ”luonnollista” ja vasta opiskeluaikana ja sen jälkeen pääkaupunkiseudulla asuessani itse erkaannuin tuosta elämäntavasta. Kuten niin moni ikätoverini ja myös minua vanhemmat ns. suuret ikäluokat. Vanhempieni sukupolvi ei vielä muuttanut suurin joukoin kaupunkeihin, joten heidän ei tarvinnut oppia ”keinotekoista elämää” juuri lainkaan. No, tosiasiaa 1980-luvulla Tenholahdessakin elämäntapa muuttui erilaiseksi, jos sitä vertaa aiempiin vuosikymmeniin. Ihmiset kävivät paljon vähemmän marjassa ja sienessä – poikkeuksena siis omat vanhempani – kalastus ja metsästys väheni tietojeni mukaan huomattavasti. Kylällä nähtiin myöhemmin karhuja, ilveksiä, majavia, mutta myös näätiä, paljon enemmän jäniksiä ja rusakoita sekä oravia, joita niitäkään ei lapsuudessani ja nuoruudessani ollut kovin paljon. Metsäkanalintujakin löytyi enemmän ja joutsenet löysivät tiensä Verijärvelle. Metsästyksen vähenemisen ja rauhoitusten vaikutukset näkyivät. Kyllä minä silti paljon eläimiäkin kohtasin. Verijärven välisaarissa teeret pitivät aina keväisin ”teerenpelejään”, kettuja saattoi nähdä pellolla juoksentelemassa ja pari kertaa kävin silittämässä metsäjänistäkin, koska ne eivät tosiaan liiku, vaan pistävät päänsä pensaaseen. Hirviä oli erityisen paljon, meidän pellollakin hyvin usein. Hirvet ovat muuten todella nopeita uimareita. Pari kertaa yritettiin Korpijärvellä ottaa hirveä kiinni, mutta jäimme jälkeen, vaikka minä sousin ja isä meloi täysillä. Luonnonmukainen elämä jäi minun ikäisiltäni ja ehkä myös tenholahtelaisilta 1960- ja 1970-luvuille.

Mutta itse asiassa me elämme tänä päivänä uudelleen varsin luonnonmukaisesti Kuivaniemellä, jossa meillä on samanlainen mökki Tenholahden kotimökkini kanssa. Keski-ässä unohdimme ekologisten elämäntapamme, vaikka silloinkin toki kävimme Tenholahdessa marjassa ja sienessäkin. Muistan erityisen hyvin sen, kun isä, joka jo sairasti muistisairautta, kävi kädestä pitäen neuvomassa minulle, mistä niitä

suppilovahveroita löytää. Marjapaikat muistan muutenkin, vaikka metsä toki muuntuu vuosikymmenten myötä, ja niin myös marjapaikat. Tulee uusia aukioita ja vanhat kasvavat umpeen. Vanhempamme keräsivätkin eläkkeellä ollessaan valtavasti marjoja ja sieniä koko perheen tarpeisiin eli siis kaikille lapsilleen ja lapsenlapsilleen. Nyt me yritämme tehdä samaa, vaikka meillä on toki kevyempi urakka. Jotenkin kuitenkin kehä kiertää umpeen omassa elämässäni, mutta aika monen muunkin ikätoverin elämässä. Me olemme palanneet lapsuuden elämäntapoihimme. Minä esimerkiksi vastustan uutta teknologiaa, koska haluan tehdä asiat vanhanaikaisesti ja niin, ettei ruumiillinen työ liikaa helpotu. Kannamme vedet saunaan ja lämmitämme puulla kuuman veden, vaikka meille tuleekin vesi johdossa mökkiin ja meillä on myös kuumaveriboilari. Kaadan, karsin, halon ja pilkon puut, käännän maan lapiolla ja kuokalla. Työnnän leikkuria nurmikolla, vaikka meillä on vanha päältäajettavakin ja niitän aina kun on mahdollista ja järkevää. Marjametsään ajamme aina pyörällä. Istutan uusia marjapensaita ja jopa omenapuita, kasvatamme mansikkamaata ja kasvimaata joka vuosi. Varomme säilyttämästä kuoveja, jotka pesivät niityllämme. Ja laitamme puihin lisää pönttöjä erilaisille linnuille. Kalastan vähän, mutta ostamme kalat naapurin ammattikalastajilta edulliseen hintaan. Hassuinta lienee se, että emme juuri lomaile tai laiskottele mökillämme, vaikka niin teimmekin, kun olimme nuorempia. Emme enää osaa olla tekemättä jotain hyödyllistä ja merkityksellistä. Ei se silti työltä tunnu, vaikka joskus tai itse asiassa aika usein olen todella väsynyt raadettuani metsässä tai pellolla koko päivän myöhäiseen iltaan – ja ehkä samalla on tullut tehtyä jotain maalausurakkaa, lämmitettyä sauna ja käytyä pyörällä kaupassakin. Ja aamulla on ensin tehty oikeita töitäkin muutama tunti. Kun on ruumiillisesti väsynyt ja kun on tehnyt jotain tarpeellista, niin on onnellinen. Ei kannata vähentää elämästään tarpeellista ja hyödyllistä työtä. Mukavinta ja ehkä tärkeintäkin lienee se, että nykynuoret taitavat oppia meitä paremmin jonkinlaisen luonnonmukaisuuden elämäänsä. Nykynuoret keräävät marjoja ja sieniä, pitävät luonnossa liikkumisesta ja maahommista.

Tenholampi 2019 – ”Matchbox-autorata” ei voi tuhota tärkeitä muistoja (19.10.2019)

Ajoimme ”Villa Lantosta” eli kesäkodistamme, edesmenneen anoppini kotimökistä Kuivaniemeltä nykyisen lin kunnan pohjoisosasta, Mikkeliin lokakuun 12. päivä 2019 viettääksemme ystäväni Harrin 60-vuotispäiviä. Yön olimme olleet linan asunnossa Jyväskylässä, jossa me Airan kanssa opiskelimme ja tapasimmekin vuonna 1983. Lina on nyt väitöskirjatutkijana liikuntatieteellisessä tiedekunnassa, jonne itse en koskaan, tai vielä, ole päässyt töihin. Viikonloput hän kuitenkin asuu kotona Vantaalla miehensä ja kissojensa kanssa. Näin saamme levätä yön yli ennen Mikkelin matkaamme.

Koska meillä oli hiukan aikaa, ajoimme Tenholahteen Vanhaa Kangasniementietä pitkin käännettyämme Myyryläisen kaupalta ”Koivikko 4” tielle. Tuttu tie sekin, koska sitä pitkinhän me ajoimme Verijärvelle veneellemme. Paljon oli samaa, mutta paljon oli muuttunutkin aivan viimeisten vuosien aikana. Jännittävää muuten, että monet tiet ja varsinkin tienvarsinäkyvät ovat muuttuneet reilun kymmenen vuoden aikana enemmän kuin koko aiemman elämäni aikana eli noin 40-50 vuoteen. Näin on käynyt niin Helsingissä, Oulun ja Kemin välillä pohjoisessa kuin Mikkelin seudullakin – ja myös mennessämme Tenholahteen tuota mainitsemaani reittiä.

Tuhkalaisen Kallen uuden talon jälkeen maisema oli tyystin muuttunut. Invarannan kohdalla oli kaadettu sitä sankkaa metsää, joka siinä aina oli, ja tilalle oli rakennettu uusia taloja. Hämmästyttävää, miten erilaiselta tuo paikka näytti. Siinä muuten meidät isän kanssa kerran pysäytettiin poliisien toimesta. Se li lauantai- tai sunnuntaiaamupäivä, kun tulimme kalasta. Rutiinitarkastus, jossa testattiin kuljettajan ja auton kunto. Jarrutestin aikana Mossen jarrunesteet valuivat ulos ja jarrut katosivat täydellisesti. Eipä hätää, tutut

poliisit sanoivat vain isälle, ”että ajelepa varovaisesti kotiin!” Siitä sitten mentiin pelkän käsijarrun varassa viitisen kilometriä mäkiä ja mutkaista tietä. Vastaantulijoita ei tosin ollut silläkään kertaa, ja kotiin päästiin turvallisesti.

Mikkelissä Airaa usein ihmetyttää minun ja varsinkin äitini tapa ”neimdroppingiin” eli siihen, että kerromme, kuka asuu missäkin ja mistä syystä me sen tiedämme. Nyt tällä matkalla oli uusi nimi eli nykyisen pääministerin vaimo, jonka kotipaikka on siinä Karjalanharjun mutkassa, paikassa, jonka ohi latu Mikkeliinkin menee. Aira sentään kehuu, että oli hyvin hoidettu puutarha. Minä muistan näistä ihmisistä oikeastaan vain nimen, koska se kohta on aina ollut ”Ravolaisen mutka” ja sen, että yksi heidän pojistaan pelasi kerran lentopalloa kanssamme kotipihamme kuusen alla olevalla kentällä. Hän oli lenkillä, ja isä pyysi häntä mukaan pelaamaan. Muistan, että hän oli vähän liian ”robusti” pikku kentän peliimme eli pallo lenteli helposti yli rajojen. Kentällämme täytyikin oppia herkkä kosketus palloon, niin pieni se oli, ja kaiken lisäksi valtavan kuusemme oksat ulottuivat verkon yläpuolelle asti. Muistan muuten hyvin senkin, kun rakensimme kentän ja leikkasimme turvepaloja suopelloltamme ja asettelimme ne niin, että kentästä tuli tasainen. Se oli hyvä kenttä.

Ravolaisen mutkan jälkeen tie oli jo sen verran muuttunut, että meinasin ajaa ohi Tenholahdentien risteyskenkin. Mukavaa kuitenkin oli, että Tusku oli niin elävän oloinen, sillä se oli nuoruudessani aina jotenkin alaspäin menossa, joka johtui siitä, että lentokentälle oli tehty jonkinlainen varaus siihen suuntaan ja paikka oli rakennuskiellossa. Nyt Aira näki itse asiassa ensi kertaa senkin, miten Tusku oli laajentunut ”Aatun metsään”, jolla tarkoitettiin sitä metsää, joka alkoi entisen Nikarantien jälkeen ja joka jatkui katkeamattomana Tenholahteen ja kotiimme asti.

Minullehan tuo pieni ja sievä asuinalue oli jo tuttu. Myöhemmin kun Aira kertoi siitä Harrille, minua huvitti se, kun Harri sanoi, että miten siihen kuusikkoon on saatukin niin kiva paikka taloille. Ajattelin itse samaa.

Tuon asuinalueen jälkeen koin kuitenkin itse järkytyksen, sillä tie oli uusittu. Se oli nostettu ylös ja kummallakin puolelle oli tehty laajat ojat ja aukeat. Tie oli myös päällystetty jollakin sinisellä soralla ja kivituhkalla, joten se oli luonnottoman värinen ”autorata”. Muutos oli järkyttävä. Entinen tiehän oli kävelijöiden, pyöräilijöiden ja potkukelkkailijoidenkin maailma, josta poikettiin taloihin tai metsään luontevasti. Tie oli osa luontoa ja ympäristöä, ei siitä täysin erilleen nostettu ja korotettu autorata. Lähtiessämme takaisin löysinkin lapsuudestani sille vertauskuvan eli tuon ”Matchbox superjotain autoradan”, jota lapsuudessani telkkarissakin mainostettiin. Jollakulla kavereistani taisi ollakin sellainen – täysin tyhmä lelu muuten. Minullakin oli muuten lyhyt 8-muotoinen autorata, joka oli sekin ärsyttävä. Patterit loppuivat tuon tuostakin, osat eivät tahtoneet pysyä kiinni toisissaan, eivätkä autot myöskään pysyneet radalla. Eniten minua kiinnostikin autojen purkaminen ja sähkömoottorin käyttö radan ulkopuolella.

Tie ei ollut ainut järkytys, vaikka se tosin oli se suurin. Koko kylä oli mielestäni pilalla, kun sen verisuoni eli kylätie oli tuhottu ”amerikkalaiseksi” autojen valtakunnaksi. Tie oli myös yllättävän kapea eivätkä autot edes mahtuneet ohittamaan toisiaan vastaan tullessaan. Hyvä sitä oli ajaa, mutta oliko uudistus kehitystä vai taantumuksellista moottorivoimalla kulkevan kulttuurin ylläpitoa?

Ajoimme tien loppuun asti Myyryläisten talojen ohi, jonne oli tehty jonkinlainen puuyritys ja omakotitalo. ”Tässä oli se vatukko”, sanoin Airalle ja hän ymmärsi, missä olimme. Tie meni myös yhden

hyppyrimäkemme kohdalta eli juuri siitä, mihin kerran katosi yhden ”järvisen” kärki eikä löytynyt ikinä. Olisko osunut kaivurin kauhaan nyt, kun tietä tehtiin?

Ainut kohta, joka tuntui jotenkin paremmalta kuin aiemmin oli Kantosalon kohdalla oleva mutka, johon oli kasvanut kaunis puurivistö, jota ei lapsuudessani ollut lainkaan. Se sopi mukavasti siihen kohtaan ja muistutti siitä, että siinä oli joskus eräänlainen lehmihaka. Puut sopivat siihen hyvin. Siinä kohtaa oli myös uusi tie, joka meni ”Tölläpellolle” ja sen taakse lähelle ”Koivikon maita”. Olin sitä joskus käyttänytkin. Koivikon maita ennen oli ”Takametsä” eli Tuhkalaisten maat, jotka ulottuivat Haukilahden rantaan asti, ja siitäkin vielä Korvatunturille eli Leveän ja Pitkän lahdenkin taakse. Takametsä ei enää olekaan niin takana kuin silloin ennen, näin ajattelin itsekseni.

Kun ajoimme hitaasti takaisin kotitalomme ja –tilamme ohitse, ajattelin, että meidän täytyi olla sellaisia ”miniatyyri-ihmisiä”, kun koko maailmamme mahtui muutamaan metriin, joiden ohi menimme nyt matelemallakin niin nopeasti, ettemme oikein osanneet asettaa ”vanhaa mökkiä”, autotallia, navettaa tai aittaa paikoilleen. Olimme ohi ennen kuin kosketimme niistä mitään. Ja miten valtavan paljon elämää tuohon nyt villiintyneeseen ja pienentyneeseen muutaman kymmenen neliömetrin alueeseen on mahtunutkaan! Erityisesti alueen minimaalisuus hämmästytti minua, kun yritin mahdollistaa ihmiset, jalka-, jää- ja pesäpallopelit tuohon ruutuun, saati sitten navetan, eläimet tai perunapellon, ison kasvimaan mansikkamaineen. Edes kymmeniä viinimarjapensaita, jotka olivat viimeksi paikoillaan, ei enää näyttänyt mahtuvan tontille, josta oli kaiken lisäksi kaadettu ne kaksi valtavaa kuusta, koivuista puhumattakaan.

Silmä on petollinen, sillä aukeahan on aina rakennettua pienempi alue, minkä huomaa hyvin myös kaupungeissa. Helsingin ”kulttuurikeskustahan” oli vuosikymmeniä pieni sotkuinen aukea, jossa oli muutamia puita huonosti hoidetun niityn lisäksi. Tuntui, ettei siihen paljon mitään mahtuisi. Ja nyt siinä on suuri joukko isoja rakennuksia, viimeisimpänä keskustakirjasto Oodi. Ja silti näyttää siltä, että aukea on edelleen yhtä iso, tai jopa isompi kuin ennen.

Edellisestä huomiosta huolimatta, minusta tuntui ja tuntuu edelleen, että minä kutistuin kääpiöksi ja että muistoni kutistuivat epätodellisiksi. Myös se järkyttävä tie vaikutti minuun voimakkaasti. Tämä ei taida enää olla minun kotikyläni? Tai ainakaan se ei enää tuota minulle eläviä muistoja, jos sen näen. Niitä muistoja, joita aina ennen olen voinut ammentamalla ammentaa vain katsomalla jotakin tien mutkaa tai näkymää järvelle tai mihin vain. Tie on melkein aina ollut osa tuota näkymää, ja nyt se pomppaa häiritsemään joka ikistä muistoa: ”tuo ei ollut tuossa aiemmin!” Ehkä lumi tuo takaisin entisen Tenholahden peittäessään tuon hirvityksen?

En silti voinut estää muistoja tulemasta mieleeni, kun ajatukset väkisinkin Mikkelin matkani jälkeen palasivat yhä uudelleen Tenholahteen niin, että jouduin kirjoittamaan tätäkin tarinaa Euroopan toisella laidalla, sen lounaiskolkassa Portugalissa, jossa olemme ystäviemme luona kylässä ja auttamassa heitä oliivien poiminnassa. Nyt on sadepäivä, joten meidän urakamme ei ole vielä alkanut.

Jotakin tärkeää tapahtui elo-syyskuussa, kun kaksi minulle erittäinkin läheistä ”tenholahtelaista” kuoli. Tuhkalaisen Pekka, ”Peke”, menehtyi 64-vuotiaana. Peken kanssa opin älyttömän paljon maatilalla kaikenlaisista hommista, mutta heidän tavastaan nähdä maailman. Se oli kuitenkin aivan erilainen kuin meillä työläisten lapsilla, vaikka itsekkin asuimme maalla ja meillä oli paljon samaa elämässämme. Me emme kuitenkaan ajatelleetkaan hoitavamme maatilaa, emmekä varsinkaan suurta sellaista. Peke kasvoi

sellaiseen, vaikka ei koskaan päässytäkään tilaa hoitamaan, vaan joutui ”kaupunkihommiin”. Jossain vaiheessa hän oli jopa autonmyyjä, jota pidin jotenkin täysin mahdollottomana työnä Pekelle, joka oli vähiten verbaalinen ihminen, jonka olen tuntenut. Saatoimme olla puhumatta tunti- tai jopa päiväkausia, tai siltä minusta ainakin tuntui.

Muistan kyllä senkin, kun heitimme aivan hervotonta läppää, jota myös nauhoitimme Peken kasettinauhurille. Silloin Pekelläkin sytytti ja hän keksi joitakin aika lyömättömiäkin sanaleikkejä. Nyt kun muistaisi jonkun... Sen kuitenkin muistan, että matkimme mm. satakielen laulua ja ruisrääkkää ja siitä sitten kehitimme luontoiltatyypin hupailun. Räkätimme Peken pikkukamarissa aivan katketaksemme. Olisikohan ollut mukava muistella sitä vielä kerran Peken kanssa yhdessä? Tai muisteliko Peke koskaan niitä meidän ”yhteisiä pikkupoikavuosiamme”, jolloin opimme niin paljon kaikesta, toisiltammekin?

Miettikö hän sitä, miten minusta tuli sellainen kuin tuli, ja hänestä tuli niin erilainen? Hän siellä mihin syntyi, ja minä sieltä katsoen aivan muualla, aivan toisenlaisessa maailmassa - hänen näkökulmastaan katsottuna. Kaiketi olin se ”viisas kaveri” meidän kylältä, jonka tenholahtelaiset näkivät vain telkkarista tai kuulivat radiosta, joku luki lehdestä tai nykyään netistä. Ja kuitenkin: minulle ovat tärkeitä juuri ne asiat, joita teimme Peken kanssa silloin lapsuudessamme ja varhaisnuoruudessamme. Minä hoidan samanlaista mökkiä niillä taidoilla, joita silloin opin, minä hiihdän, pyöräilen, soudan, uin, teen puita ja kannan vesiä. Ja mikä tärkeintä, niin kuin me Peken kanssa ne opimme tekemään – osana jotakin isompaa leikkiä, jossa työn jälkeen siirryimme sujuvasti siihen toiseen maailmaan, jossa seikkailu oli aina läsnä. Tai oli se siinä työssäkin. Suurkiitos siitä, Pekka Ensio!

Pekan lisäksi kylällämme oli oikeastaan vain toinen minun ikäiseni poika eli Toivolan Jarkko. Jarkko tosin oli siellä vain kesäisin. Minä ihailin, ja ihailen kai edelleen, Jarkkoa. Hän oli minua vuoden vanhempi, mutta aina paljon isompi ja komeampi kaveri, joka osasi uida, purjehtia, lasketella ja rakentaa pienoismalleja. Hän myös harrasti jotain teknistä juttua, oliko radioamatööriyttä vai mitä?, yhdessä Suontakasen Arin kanssa. Ari asui Tuskussa, ja olin hänelle aika kateellinen, koska hän oli oikeasti Jarkon kaveri. Minä en ollut, vaikka olisin halunnut. Olin kuitenkin liian ujo, ja ehkä ylpeäkin, tai sitten vain pidin itseäni liian tavallisena maalaispoikana, jotta Jarkko voisi minun kanssani leikkiä tai yleensä olla. Poikien väliset suhteet ovat kompleksisia, ehkä pelkäsin huonommuuttani enkä sitä kestänyt – ja saattoi olla, että Jarkko koki samoin. Minä olin kuitenkin erittäin hyvä urheilija ja fiksun kaverin maineessa. En tiedä.

Miksi Jarkko on nyt ajankohtainen johtuu siitä, että olen joutunut miettimään, miltä hänestä nyt tuntuu. Syynä on Jarkon vaimo, ”aurinkoinen Krisse”, jonka kuolemasta kuulin itkevältä äidiltäni enkä aluksi ymmärtänyt kenestä hän puhui. Krissehän on, tai oli, minun opiskelukaverini liikunnalta ja myöhemmin pelasimme pitkään sählyä yhdessä Helsingissä. Monta vuotta tapasimme viikoittain. ”Aurinkoinen”, jota sanaa hänestä käyttivät Kisakallion urheiluopiston työkaverit kuolinilmoituksessa, oli täydellinen sana Krisselle, joka oli aina iloinen tai ainakin positiivinen. Ja se oli aitoa, ei mitään opittua tai teennäistä. Hän vain oli aurinkoinen ihminen.

Ja varmasti sopiva juuri Jarkolle, joka minun mielestäni oli täydellinen poika, ja myöhemmin mies. Olisin halunnut olla Jarkon kaltainen poika ja nuorukainen, joka minun mielestäni osasi asioita, joita nuoren miehen pitääkin osata. Minä kilpailin toisia vastaan hiihtoladuilla ja jalkapallokentillä, Jarkosta näki, että hän teki mitä halusi. Hän purjehti optimistijollallaan Vuolinkoa pitkin ja poikin niin, että hänestä tuli lopulta merikapteeni. Muistan, että kirjoitin pitkän muistokirjoituksen Pentille, hänen isälleen, joka kuoli aivan liian

nuorena juuri päästyään eläkkeelle. Pentti ja Raunihan auttoivat tosi paljon meidän perhettämme ja minua, kun olin vauva ja lapsi ja jouduin usein sairaalahoitoon Helsinkiin. Toivolan perheellä oli suuri merkitys minulle, mutta myös meidän koko perheelle. He edustivat koulutettua keskiluokkaa ja elämänmallia, jota ei muuten meidän kylältämme löytynyt.

Vaikka en tavannut Krisseä ja Jarkkoa yhdessä kuin ehkä kaksi kertaa; ensimmäisen kerran muistaakseni jonakin Vappuna Kaivopuistossa, kun näimme heidät yllätyksekseni ensi kertaa yhdessä. Toisen kerran tapasimme jossakin juhlassa, ehkä Raunin 70-vuotispäiville, kun heidän lapsensa olivat pieniä. Täydellinen pari ja täydellinen perhe, ajattelin silloin.

En pysty ymmärtämään sitä surun määrää, joka Jarkolla ja heidän lapsillaan täytyy nyt olla. Vaikka tunnen Jarkon huonosti enkä tuntenut Krisseäkään kovin hyvin, niin olen oikeastaan koko ajan elänyt heidän kanssaan tätä samaa elämää osin siksi, että tiemme kohtasivat jo lapsena Tenholahden takia Jarkon kanssa. Raunin ja äitini kautta olen myös tiennyt suurin piirtein, mitä heille ja heidän lapsilleen kuuluu. Muutama vuosi sitten tapasin Krissen ja ”Empun” eli Eijan, toisen sählääjän, kanssa Helsingissä aivan sattumalta. Kuulin silloin ajankohtaiset kuulumiset myös Krisseltä. Silloin ei sairaudesta ollut vielä tietoaakaan, tai siitä ei ainakaan puhuttu.

Ihmisten väliset yhteydet ovat monen tasoisia ja outojakin. Toisille tällaiset vähän epäkonkreettiset yhteydet ovat vähämerkityksisimpiä kuin toisille. Joidenkin mielestä ystävyyttä pitää hoitaa jatkuvasti, tai sitten se ei ole merkityksellistä. Minä olen eri mieltä; elämä vain on joskus sellaista, että meidät on saatettu heittää kauas pois kotikylältämme emmekä voi mitenkään olla tekemisissä kaikkien, itsellemme tärkeidenkään, ihmisten kanssa. Peken, Jarkon tai Krissen merkitys oli joskus, ja on edelleen, minulle erinomaisen suuri, vaikka en tavannutkaan heitä vuosikausiin. He merkitsivät minulle paljon joskus, ja he merkitsevät minulle paljon myös tänään.

Aika moni utooppinen yhteisö on muuten nimetty ”Toivolaksi”, paikaksi, jossa on toivoa. Tenholahti ei ollut minulle tulevaisuuden toivola, mutta se on ollut ikään kuin menneisyyden toivola eli paikka, jossa olen oppinut elämään niin kuin olen oppinut. Olen yrittänyt löytää sieltä aika vaatimattomistakin kokemuksista voimaa ymmärtää maailmaa ja itseäni. Toivoloiden kaupunkilainen ja moderni perhe edusti minulle tulevaisuutta ja toivon perspektiiviä, kun Tuhkalaisten semiagraarinen kartanodynastia väijäämättä meni kohti tuhoaan, kun maailma ympärillä muuttui, miten muuttui. Minä ja me olimme jossain näiden ääripäiden välissä etsimässä paikkaamme ensin 1900-luvun lopun ja sitten 2000-luvun maailmassa.

Vettä sataa täällä pienessä portugalilaisessa ylässä, joka on yllättävän moderni, vaikka ikkunastani näkyy rappiolla oleva talo rikkoutuneine kattoineen ja seinineen. Täälläkin elo on muuttunut valtavasti menneinä kuutenakymmenenä vuotena. Isäntämme Joao on kohdannut elämässään paljon traagisia asioita, mutta silti hän hoitaa täällä mehiläisiä ja kasvattaa oliiveja, Suomessa hän opettaa englantia ja portugalia. Hän on löytänyt erikoisen paikkansa maailmassa tapaamalla suomalaisen kirjeenvaihtokaverin, joka on vaimoni paras ystävä kolmannen ”musketöörin” kanssa, jotka siis kaikki ovat täällä miehineen.

Minun elämäni ei ole ollut kovin traagista, vaikka juuri olemmekin itse kukin meidän perheestämme muistelleet sisartamme Sirkka-Liisaa, joka kuoli tarkalleen 60 vuotta sitten 17.10.1959, kun itse olin äitini kohdussa kokien tuon järkyttävän tragedian ruumiillisesti, vaikken tietoisena tapahtumista. Sekin kokemus on vaikuttanut elämässäni paljon, vaikka nuorempana en sitä osannut ymmärtääkään. Varmaan tämä

”muistelukirjoittaminenkin”, jota olen harjoittanut nelisenkymmentä vuotta, on jonkinlaista tuon tapahtuman ja laajemmin Tenholahtessa viettämäni lapsuuden ja nuoruuden ymmärtämisyritystä, joka ei koskaan tule valmiiksi.

Tämä pätkä ”Tenholahtimuisteluistani” sai pontimensa monesta eri lähteestä. Ja vaikka kylätie oli tuhottu, niin ei se tietenkään muita muistoja ole voinut hävittää. Jotakin on kuitenkin toisin, sillä en voi tietenkään saada päästäni pois tuota uutta maisemaa, vaikka haluaisinkin. Yhtä vähän kuin voin unohtaa Pekkaa tai Krisseä, vaikka en voikaan enää nähdä heitä tuolla tiellä, tai muuallakaan, kävelemässä vastaani ja katsomalla minua Pekan ujoilla, maalaispojan silmillään tai Krissen uskomattoman kauniilla ja aurinkoisilla silmillään, joista voi aina nähdä toivoa tulevaisuuteen.

Paluu Tenholahteen, menneisyyteen ja tulevaisuuteen...

Tämä muutaman kuukauden kestänyt paluu menneisyyteen saa nyt päättyä, kun vuosi 2018 pääsee loppuunsa. Minulla ei ollut minkäänlaista suunnitelmaa tälle kirjoitusrupeamalle, vaan annoin tulla ”ajatuksenvirtana”, mitä kulloinkin mieli sai aikaiseksi. Jos yksi juttu oli mielessä, lähti siitä usein monenlaista liikkeelle. Väliotsikot tein yleensä jälkikäteen eikä niissä ole välttämättä paljon yhteyttä itse asian kanssa, jos ”mopo lähti keulimaan”. Paljon jäi kertomattakin, mutta muistot ovat myös siitä aika jänniä, ettei niitä välttämättä olekaan kovin paljon, jos ajattelee, miten pitkästä ajanjaksosta tässäkin oli kysymys. Ja tärkeistä elinvuosista ainakin muistamisen kannalta. Silti tällainen yhden ihmisen muistelu tuntuu lukijoista varmastikin hyvin itsekeskeiseltä ja minun muistoni ovat tietysti kaikkien muiden mielestä outoja. Ja näin pitääkin olla. Muistomme ja ”totuutemme” perustuvat omaan ainutlaatuiseen elämäämme ja kokemuksiimme. Olisikin mielenkiintoista ja tärkeääkin, että muut tenholahtelaiset kirjoittaisivat omat muistelonsa. Tätä minun juttuani voinee käyttää peilinä ja omien muistojen herättäjänä...

29.12.2018, Vantaan Rajakylä (lisätty osuuksia kesällä 2019)

Tenholahden satelliittikartta

Lähteitä

https://issuu.com/mikkelinkaupunki/docs/vuolinko_i

https://issuu.com/mikkelinkaupunki/docs/vuolinko_ii_-_jarjesto-_harrastus-_koulu-_ja_kir

https://issuu.com/mikkelinkaupunki/docs/vuolinko_iii_tyon_perinne

https://fi.wikipedia.org/wiki/Emmanuel_Le_Roy_Ladurie

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Montaillou>